

ספר

שולחן שמואל

וענפיה

אחרונים עד
אחרוני דורנו

הלכה

מרן השלחן ערוך
והרמ"א

שורשי

מקרא, משנה, גמרא
ראשונים

על סדר השלחן ערוך

הלכות כתובות חלק א

אה"ע: ס"ו – צ"ב

הספר מביא בשורשי הלכה את מקורות הדינים: מקרא, משנה, גמרא וראשונים (מהבית יוסף) ומראה את השתלשלות ההלכה (שו"ע והרמ"א) מתוך המקורות. משם בענפי ההלכה מובאים האחרונים ואחרוני האחרונים (המפרשים על הדף, כולל פתחי תשובה) עד תשובות אחרוני דורנו, והרב יעקב יוסף זצ"ל, והכל בצורה בהירה וקלה להבנה. בנוסף תמצא בסוף הספר מבחני הסמכה לדיינות.

נערך בס"ד על ידי:

שמואל בן ר' שלום אהרן חיים ירושלמי

שנת התשפ"ג ירושלים.

ניתן לראות דוגמיות הספרים:

באתר ודיברת: <https://vedibarta.org/yerushalmi.html> שלחן שמואל, בצורה מרוכזת

או באתר סמיכה לרבנות <http://www.smicha.co.il>

או ב google 'ודיברת שלחן שמואל'

וכן ניתן להוריד מהאתר סיכומי אבן עזר וחושן משפט

S2079395@GMAIL.COM

אפשר לקבל ב - EMAIL דוגמיות הספרים שיצאו לאור

חשוב מאוד !! הסבר על אופן כתיבת הספר

- שו"ע והרמ"א: "מצווה על היורשים לפרוע חוב אביהם". "עד שיפרעו לו" (יורשי ראובן) *לעון מדוייקת לש"ע והרמ"א. עם דברי הסבר קצרים* (יורשי ראובן).
  - הפניות א.ב.: בא"ש לש"ע תמא נקודות הפניה (א) א"ל: שרשי הלכה ואנפי הלכה.
  - מקורות: [בעל התרומה והרא"ש]: בסוף כל הלכה יופיע מקור ההלכה.
  - שורשי הלכה (המקורות) כאן תמא את מקורות לש"ע והרמ"א, מהמארא והראשונים כפי שכתבו בבית יוסף
  - ענפי הלכה (האחרונים) כאן תמא את דעות האחרונים ואחרוני האחרונים לש"ע והרמ"א.
  - הערה: ¹: הרחבת הנושא בהצרה ¹.מטא בסוף הדף.
  - הסימונים: ✓ (מודגש) - כן פסק לש"ע. ✓ (לא מודגש) - כ"פ הרמ"א
- ר"ת שכיחים: רי"ו - רבינו ירוחם. נו"ב - נודע ביהודה. פת"ש - פתחי תשובה. ב"ש - בית שמואל. ח"מ - חלקת מחוקק. פו"ר, פ"ו - פריה ורביה. מפו"ר - מצוות פריה ורביה. באה"ט - באר היטב. ש"ז - שכבת זרע. שז"ל - שכבת זרע לבטלה. מסל"ת - מסיח לפי תומו. מראות הצובעות - הוא בעל חידושי מהרמ"ז (לפני כ 250 שנה), מ"ב - משאת בנימין. שאל"ס - שאין להם סוף. פי"ר - פניו ידיו ורגליו. ש"פ, ש"פ - שווה פרוטה. תכ"ד - תוך כדי דיבור. באה"ט - באר היטב. שט"ח - שטר חוב. בע"ח - בעל חוב. שכ"מ - שכיב מרע.

כל הזכויות שמורות למחבר

ניתן להשיג את הספרי "שולחן שמואל" וספרי "מעגלי החיים"

במחיר מוזל, ליחידים ולקבוצות

אצל המחבר בטלפון: 02-5811133 בפלאפון: 054-8456-923. S2079395@GMAIL.COM

הערות והארות יתקבלו בשמחה לכתובת מעלות דפנה 133/3 ירושלים

תוכן עניינים – הלכות כתובות חלק א

14.....	הכתובה.
24	הלכות כתובות.
24.....	אה"ע ס"ו: כמה דיני כתובה, ובו י"ג סעיפים.
אה"ע ס"ז: דין כתובת אלמנה, וחרש שוטה וקטן היא או הוא, וגר שנתגייר, ובו י"א	
51.....	סעיפים.
59.....	אה"ע ס"ח: כיצד טענת בתולים, ומתי נאסרת ומפסדת כתובתה, ובו י סעיפים.
74.....	אה"ע ס"ט: במה מתחייב האדם לאשתו ובניו, ובו ז' סעיפים.
82.....	אה"ע ע"א: שחייב לזון בניו ובנותיו כשהם קטנים, ובו ד' סעיפים.
88.....	אה"ע ע"ב: דין המדיר את אשתו מליהנות לו, ובו סעיף אחד.
88.....	אה"ע ע"ג: שחייב בכסות ומדור וכלי בית לאשתו, ובו ט' סעיפים.
92.....	אה"ע ע"ד: המדיר אשתו מכמה דברים, ובו י"ב סעיפים.
102	אה"ע ע"ה: חילוק הארצות לענין נישואין ודיני ארץ ישראל, ובו ה' סעיפים.
113	אה"ע ע"ו: כופין אותה ויוצאה עמו, ובו י"ג סעיפים.
125	אה"ע ע"ז: דין מורד ומורדת, או אומרת: מאיס עלי, ובו ה' סעיפים.
152	אה"ע ע"ח: חיוב פדיונה, ובו ח' סעיפים.
160	אה"ע ע"ט: חיוב רפואתה, ובו ג' סעיפים.
אה"ע פ: מעשה ידיה שהיא חייבת לבעלה, ודיני מניקה ושאינה רוצה לעשות מלאכה,	
163	ובו י"ח סעיפים.
182	אה"ע פ"א: המקדיש מעשה ידי אשתו, ובו ב' סעיפים.
186	אה"ע פ"ב: נדרה שלא להניק, ודין מניקה שנתגרשה, ובו ח' סעיפים.
194	אה"ע פ"ג: חבלת אשת איש למי הוא, ובו ב' סעיפים.
198	אה"ע פ"ד: דין מציאת האשה, ובו סעיף אחד.
199	אה"ע פ"ה: דין נכסי מלוג וצאן ברזל, ובו י"ט סעיפים.
228	אה"ע פ"ו: שלא לקבל פקדונות מנשים, עבדים וקטנים, ובו ב' סעיפים.
238	אה"ע פ"ז: שאין חזקה בנכסי אשת איש, ובו ב' סעיפים.
אה"ע פ"ח: כל היוצאת מתחת בעלה במיתה או בגט או במיאון נוטלת נכסים, ובו י"ב	
240	סעיפים.

- 255 ..... אה"ע פ"ט: חיוב קבורת אשתו, ובו ד' סעיפים.
- אה"ע צ: דין הבעל יורש את אשתו, ומה הוא שאינו יורש, מכירת האיש בנכסיו המשועבדים לאשתו, וטענת נחת רוח עשיתי לבעלי, ובו כ' סעיפים. 259
- 301 ..... אה"ע צ"א: אשה שהכניסה מלווה לבעלה ומחלה, ובו ה' סעיפים.
- 312 ..... אה"ע צ"ב: האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו ומירושתה, ובו ח' סעיפים.
- 323 ..... לזיכרון עולם.

דברים אחדים

"אודה ה' בכל לבב" על שזיכני ושם חלקי מיושבי בית המדרש לעסוק בתורה הקדושה. לאחר שה' זיכני להוציא שני חלקים באבן העזר (פריה ורביה לרביה וקידושין), זכתי להוציא לאור שנים חלקים נוספים באה"ע: "הלכות כתובות חלק א": סימנם ס"ו – צ"ב. ספר זה הוא לעילוי נשמת אמי מורתי נעימה גולסטן (ירושלמי) בת חייט, הרי כפרת משכבה, שנלקחה מעמנו, לאחר יסורים קשים. ת.נ.צ.ב.ה. בעריכת הספר הושקעה מחשבה רבה כדי שיהיה קל להבנה, ולשינון מהיר של החומר. הסוגיות פורקו לנקודות ובכל נקודה הובאו המקורות ושיטות הפוסקים בצורה ברורה, עד לפסקי שו"ע והרמ"א על פי המקורות. משם הובאו לכל נקודה דיוני האחרונים. וזאת על ידי כמה כלים:

א. חלוקת השו"ע והרמ"א לסעיפי משנה ותת סעיפים, דבר המקל לפרק את הנושאים לרכיבים פשוטים וקלים להבנה. תוך כדי הוספת ביאורים קצרים בגוף השו"ע.

ב. לכל סעיף וסעיף משנה ישנה הפניה למקור ממנו נפסקה ההלכה, ומשם הפניה לדיונים באחרונים על נושאים אלו.

ג. עריכת מחלוקות הראשונים/האחרונים בצורה של נקודות עם הטעמים, ופעמים רבות אף סיכום הדברים בטבלאות, כדי לזכור הדברים ביתר קלות.

ד. הדגשים המופיעים בספר נותנים ראיית 'על' עוד לפני הכניסה לפרטים.

יש לציין כי מומלץ ללמוד תחילה את הסוגיות במקורן (גמרא, ב"י ואחרונים), ואז הספר יעזור מאוד להשלים את התמונה, וכמו כן בשינון החומר.

יהי רצון מלפניך בורא העולם, שלא תצא תקלה מתחת ידי, ובמה ששגיתי העמידני על האמת, כי "שגיאות מי יבין". אני קורא ומבקש מכל מי שימצא טעויות או שיש לו הערות והארות על הספר שיודיענו ואשמח לקבל את התיקונים.

הן בפקס 02-582-2581 או באימל: S2079395@GMAIL.COM

תחילה רצוני להודות לנוות ביתי, על כל העזרה והסיוע שלה כדי שאוכל להתפנות ללימוד, כמו כן ברצוני להודות לכל העוזרים והמסייעים להוצאת הספר. יהי רצון שהקב"ה ימלא כל משאלות לבם לטובה, ויפוצו מעינותיהם חוצה.

הקב"ה ישלם להם שכרם מושלם.

אני הקטן – שמואל ירושלמי

תפילה לפני הלימוד

יהי רצון מלפניך יי אלוקי ואלוקי אבותיי שלא יארע דבר תקלה על ידי, שלא אומר על טמא טהור ולא על טהור טמא, ולא על מותר אסור ולא על אסור מותר, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי, ולא ייכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם. ותאיר עיני במאור תורתך ותצילני מכל מכשול וטעות, הן בדיני איסור והתר, הן בדיני ממונות, הן בהוראה, הן בלימוד. גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ומה ששגיתי כבר, העמידני על האמת ואל תצל מפני דבר אמת עד מאוד, "כי יי ייתן חכמה מפיו דעת ותבונה".

תפילות להצלחה

רבנו של עולם! אל תרפה את ידי לעת זקנתי מלעסוק בתורה ומלקיים מצוות. אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני.

ואל תקהה את שיני, ואל ימות שום אחד מבני ביתי בחיי. ונהייה תמיד מיושבים בדעתנו ושכלנו לעובדך באמת.

ותן בנו כוח ובריאות ואומץ וחוזק בכל אברינו וגידינו אכי"ר.

(ומצא חיים)

רבנו של עולם! עזור לי ולכל בריאי רבנו עמך ישראל, שלא נחלה ולא נחטא ולא ניפול למיטה חס ושלום. ולא נצטרך לרופאים ולא להתעסק ברפואות.

ולכל חולי עמך בית ישראל שלח להם רפואה שלמה במהרה. והצילנו מכל צער וצרה דוחק ועוני ומכל דבר רע, כדי שנוכל לעבוד עבודתך וללמוד תורתך בלי שום מונע.

(עבד המלך)

אזור לימודו יאמר

מודה אני לפניך יי אלוקי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש ולא שמת חלקי מיושבי קרנות. שאנו משכימים והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים, אנו עמלים ומקבלים שכר והם עמלים ואינם מקבלים שכר, אנו רצים והם רצים אנו רצים לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת, שנאמר: "וְאַתָּה אֱלֹקִים תוֹרְדֵם לְבָאֵר שַׁחַת אֲנָשֵׁי דָמִים וּמְרָמָה לֹא יִחַצּוּ יְמֵיהֶם וְאֲנִי אֶבְטַח בְּךְ".

לעילוי נשמת מר אבי מורי ר' אהרון שלום חיים ירושלמי בן מרים. ת.נ.צ.ב.ה.

וכן לעילוי נשמת אימי מורתי נעימה גולסן ירושלמי בת חייט ת.נ.צ.ב.ה.

הסכמות

מהספר הוקדם

Rabbi CHAIM P. SCHEINBERG
Rosh Hayeshiva "TORAH ORE"
and Morah Hora'ah of Kiryat Mattersdorf

הרב חיים פינחס שיינברג
ראש ישיבת "תורה אור"
ימורה הוראה דקריית מטרסדורף

בס"ד, חודש שבט, תשס"ט

מכתב ברכה

הנה הביאו לפני קונטרס נוסף מלא ברכת ה' הנקרא בשם "שורשי ההלכה וענפיה", אשר חברו וליקטו הרה"ג רבי שמואל ירושלמי שליט"א, והוא סיכום הלכתי בהלכות חושן המשפט, מסודר בצורה ברורה משורש ההלכה בחומש ובתלמוד ועד ביאור דברי השלחן ערוך והפוסקים האחרונים, והכל עשה באופן נאות ויפה, דבר דבור על אופניו, וע"כ אברכהו שספרו זה יעלה לרצון לפני כל המעיינים בו, ויפיקו הנאה מהנכתב בו, ויזכה לשבת כל ימיו באהלה של תורה מתוך הרחבת הדעת ומנוחת הנפש.

חיים פינחס שיינברג

Yitzhak Yosef
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

יצחק יוסף
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ז שבט תשע"ד
4-571/ע"ד

דברי ברכה

הובאו לפני גליונות הספר "שורשי הלכה וענפיה" בעניני אבן העזר חופה וקידושין, מעשה ידי היקר והנעלה, שוקד באהלה של תורה, יראתו קודמת לחכמתו, חריף ובקי, משנתו זך ונקי, הרה"ג ר' שמואל ירושלמי שליט"א, ראיתי שסיכם ההלכות בטוב טעם ודעת דברי השו"ע והרמ"א, מקורות ההלכה בשורשיה בגפ"ת והראשונים, והוסיף דברי האחרונים הדנים בנושאים שונים, בהלכות אקטואליות העולות על שלחן מלכים, המתחדשות בזמננו, והכל עשה בעטו עט סופר מהיר, וסידרם בסדר נכון, בשפה ברורה וקלה, למען ירוץ הקורא בו, דבר דבור על אופניו, תפוחי זהב במשכיות כסף, איישר חיליה לאורייתא.

וברכתי להמחבר שליט"א שיהי רצון שיזכה לברך על המוגמר בקרב הימים, ויפוצו מעינותיו חוצה, להגדיל תורה ולהאדירה, ירום ונישא וגבה מאד, להגדיל תורה ולהאדירה.

בכרמת התורה,

יצחק יוסף

ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

David Lau
Chief Rabbi Of Israel
President of The Chief Rabbinic Council

דוד לאו
הרב הראשי לישראל
נשיא מועצת הרבנות הראשית

בס"ד, ג' חשוון, תשע"ד
7 אוקטובר, 2013
הסי- 130.עד

לכבוד
הרב שמואל ירושלמי שליט"א

מכתב ברכה

ראיתי עלים מספרך "שורשי הלכה וענפיה" בספר זה הבאת את ההלכות כשולחן ערוך, באופן המיקל על הלומד בהבנת נושאי ההלכה ומסייע לזכור את הדברים.

הדברים בנויים באופן תמציתי, ממקור ההלכה בתלמוד הולך סובב דברי הפוסקים הראשונים והאחרונים.

בספר זה קבצת כאמיר גורנה, חידושי הלכות הנוגעים לחלק אהע"ז הלכות חופה וקידושין. הכל מסודר באופן ראוי דבר דבור על אופניו. אין ספק שספרך יהיה לתועלת רבה עבור באי שערי בית המדרש, ובעיקר אלו שמאווים הוא להורות תורה בישראל, ורצונם לעבור את בחינות ההסמכה לכהן כרב בישראל, ספרך ישמש להם כאמצעי חזרה על מה שלמדו מתוך ספרי הטור, השו"ע ושאר הפוסקים.

אברך שתזכה להוציא לאור עולם עוד ספרי עזר להוגים בתורת ה', להגדיל תורה ולהאדירה.

המברך בכל לב,

דוד לאו
הרב הראשי לישראל

בית ירב ♦ ירמיהו 80, ירושלים ת.ד. 7525 ♦ מיקוד 91360 ♦ טל': 02-5313191 ♦ פקס: 02-5377872
Beit Yahav ♦ 80 Yirmiyahu St., Jerusalem ♦ P.O.B. 7525 ♦ Tel: 02-5313191 ♦ Fax: 02-5377872
דוא"ל: rabbia@rabbinate.gov.il ♦ Email:

Shlomo Moshe Amar
Rishon Lezion Chief Rabbi Of Israel
President of the Great Rabbinical Court

שלמה משה עמאר
ראשון לציון הרב הראשי לישראל
נשיא בית הדין הרבני הגדול

בס"ד, כ"ב תמוז, תשע"ג
18-1-532/ע"ג

דברי ברכה

היו למראה עיני גליונות ועלים מפירות עמלו של האברך היקר חובר חברים מחוכם, הרה"ג ר' **שמואל ירושלמי** שליט"א, אשר דרך לימודו בטור וב"י ושו"ע ונו"כ אסף כל השיטות אל פונדק אחד. והוסיף עליהם ציצים ופרחים מדברי גדולי הפוסקים בתשובותיהם. וכבר מילתי אמורה, כי יש לזהר שלא יהא עיקר הלימוד בספרי קיצורים היוצאים לאור בעת האחרונה, אלא על הלומדים הלכה להשקיע כל כחם ומרצם בשדה אשר ברכו ה', בסוגיות הש"ס, ובדברי מרן הקדוש זי"ע בבית יוסף, ובשו"ע ונושאי כליו, ורק אחר שהגיעו אל עומק הידיעה ותלמודם בידם, יחזרו בספרי הסיכומים מעת לעת לבל ישכחו את משנתם, ובוהו הדרך ישכון אור, ויתקיים תלמודם בידם.

וראיתי כי רבנים גדולים וחשובים הסכימו על ספרו, על כן מצטרפנא לכרכה להרה"ג המחבר שליט"א שיזכה ויפוצו מעיינותיו תוצה לזכות את הרבים. ויזכה לישב באהלה של תורה ולהמשיך במלאכתו היקרה, מתוך שובע שמחות וברכה וחיים עד העולם.

בברכת התורה,

שלמה משה עמאר

ראשון לציון הרב הראשי לישראל

*Rabbi Baruch Shraga
Rav of Givat Shapira
Head of Rabbinical courts
of the Jerusalem Rabbinat*

ברוך שרגא
רב דגבעת שפירא
וראש אבות בתי הדין
רבנות ירושלים

בס"ד

יום: מ"ב למטמונים תשע"ג

הסכמה

היה למראה עיני גליונות הספר, שורשי הלכה וענפיה, בעניני אהע"ז וחופה וקידושין, מעשה ידי אומן, נטע נאמן הרה"ג שמואל ירושלמי שליט"א.

עברתי על הספר וראיתיו מלא וגדוש מראשונים ואחרונים עם מקורות ההלכה בש"ס ובפוסקים, וכבר אתמחי גברא בספריו הקודמים, מעגלי חיים שהוציא לאור עולם ורבים נהנים מאורו.

ולא נצרכה לברכה כי חפץ ה' בידו יצלח לברך על המוגמר בקרוב, וראוי לציין על גיל הנישואין, דבן י"ח לחופה מה שכתב במחזור ויטרי, די"ח פעמים כתיב: אדם מבראשית עד כי מאיש לוקחה זאת, והרשב"ץ כתב דאסמכיה אקרא, והוא אשה בבתוליה יקח, והוא- גימטריא י"ח, וסמך לדבר, והוא כחתן יוצא מחופתו, ובשו"ת רשב"ן כתב דשיעורים אלו נאמרו למשה מסיני, וכתב החיד"א בספרו נחל קדומים, נגד אותם שאומרים דבזה"ז יכולים להמתין עוד, ורמז לדבר, אשה בבתוליה יקח- בסופי תיבות גימטריא י"ח, ובא הרמז בס"ת לרמז שגם באחרית הימים הדין לא ישתנה, וכ"כ החזון איש דכמו שלא נשתנה בן י"ג למצוות כך לא נשתנה בן י"ח לחופה, ובקובץ איגרות כתב, ויש מאחרין אבל אין דרך זה רק ליחידים, וכך כתב הגר"י קנייבסקי זיע"א- דיש להשיא את הבנים והבנות בצעירותם, בגיל שבע עשרה, שמונה עשרה, ובספר שערי הלכה ומנהג, שיבח בזה מנהג הספרדים שמנהגם טוב ונכון לישא סמוך לגיל שמונה עשרה, והלוואי שגם האשכנזים היו מתרגלים בזה.

והריני מברך מקרב לב את המחבר שיזכה להוציא לאור עולם כהנה וכהנה, לזיכו הרבים.

בברכת התורה

ברוך שרגא

RABBI Z. N. GOLDBERG

Abbad Badatz & Bies Horaa'h "Hayashar Vehatov"
Member Of Supreme Rabbinical Court

הרב זלמן נחמיה גולדברג

אב"ד בד"ץ ובית הוראה לדיני ממונות "הישר והטוב"
חבר בית הדין הרבני הגדול

בי"ה, יום 3 סיון תשצ"ג

קניי דעה לבקר בערכו של תלמוד אב
 מוסף בתורה היה הרבה ר' שמואל ירושלמי שליט"א
 ובטקס חידוש "שמיטי האב" וצ"ב "אב" דאור ודיוור
 כל בית חופי וקיומין בכל דברי אמת ובחזונית
 ופוז ומרשיו וכן מה שמעו אחרונים
 ודווי נחין לבולטיו אורי צופה ין תוצאה
 אסתי קיומין שיש אסור למצפן דקיומין אפ"ס
 קיומין אסור וכן לתומדי
 וכן נלמד אלו לבריה
 שיהיה יצאו וכלו ויוצאו אור וזו ספרים מוליק

דכ"ב ה
 זלמן (מתי) א"ו/ דק"ג

הרה"ג דוד כהן שליט"א מראשי ישיבת חברון
 וחבר מועצת גדולי הדור

בס"ב צ"ח אלו תלמי

מכתב ידידות

שמחת אבות את סמכו הנוסח לא גיזי הנאלי
 והצאת הכר שמהל יושלמי ליט"א ספי לורלי
 באת וצנפה על צנני חופי וקובולין הביוסג על
 בכר הביולוגים ורבינו גזולי הנוסקם ס דבר
 ודבר על הכיני וס דבר ודבר על הקוהו ספי
 מארצות ומאלי תוכן, לני יקזי הרבה נפי
 אינתי קספיו הקודמים לנתקלו סארה וזרה
 וזכאי הוסף לני לספרו וכן שהיה יביה דט
 בכי מקובו איני כחיק אספיה וס אהז ואהז הנצין
 כספרו ינו אצין ואהזות אהז בדבוחי כקופס ואין
 ל אהז אהזו כפרת רבניס בזהר אינתי כנעולו
 הביולוגי אהזול תרה ואהזיה וזכוב יער הרוס כתיית
 הכיני אכסיו ס הרבה אלה

דוד כהן
 ראש שורשי בוליה הקל חמיו
 כנסת ישיבת דעיקר ירושלים

הכתובה

נוסח כתובה ספרדית

בסימן טוב ובמזל טוב

ב _____ בשבת _____ לחדש _____ שנת חמשת אלפים ושבע מאות _____
 לבריאת עולם למנין שאנו מנין פה _____ אנן סהדי איך החתן _____ בן
 _____ למשפחת _____ אמר לכלה מרת _____ ושפירתא
 _____ בת _____ הוי לי לאנתו כדת משה וישראל.

ואנא במימרא ובסיעתא דשמיא אפלה ואוקיר ואזון ואפרנס ואכלכל ואסובר ואכסה
 יתיכי בהלכות גוברין יהודאין דפלהין ומוקרין וזנין ומפרנסין ומכלכלין ומסוברין ומכסין
 ית נשיהון בקושטא.

ויהיבנא ליכי מהר _____ כסף זוזי _____ דחזי ליכי ועלי מזונייכי
 וכסותייכי וסיפוקייכי ומנדע יתיכי כאורה כל ארעא. ועביאת כלתא דא והות ליה
 לאנתו. ודא נדוניה דהנעלת ליך סך _____ והודה החתן הנזכר שקבלם ועלו ובאו
 לרשותו במושלם עד סוף פרוטה אחרונה, והוסיף לה איהו מדיליה ועלה סך הכל
 _____ בר מעיקר כתובתה דזוזי לה, ורצה והעלם על עצמו כנכסי צאן
 ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הוסיפו הוסיפו לו.

התנאים שהתנו בניהם שרירין וקימין כתנאי בני גד ובני ראובן, ואלו הן: מעשה ידיה
 לו, מזונה וכל צרכה עליו, הדירה _____ הירושה כפי ההסכמה הנהוגה בעיה"ק ירושלם
 ת"ו.

ולא ישא ולא ישדך ולא יקדש שום אשה אחרת עליה כי אם ברשות בית דין הצדק, ולא
 ימכור ולא ימשכן שום חפץ מחפציה כי אם ברשותה ורצונה הטוב והגמור, ולא יפתנה
 ולא יסיתנה שתמחול לו סכי כתובתה לא כולה ולא מקצתה ולא שום תנאי מתנאי
 הכתובה, ואם תמחול הרי המחילה ההיא בטלה מעכשיו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו
 ממש, ולא יצא מארץ ישראל כי אם ברשותה והסכמתה.

וכך אמר החתן הנזכר אחריות וחומר וחוזק שטר כתובה דנא קבלית עלי ועל ירתאי
 בתראי ועל כל שפר ארג נכסין וקנינין דלי תחות שמיא מקרקעי ואנבן מטלטלי דקנאי
 ודאקני כולהון יהון אחראין וערבאין ומשועבדין שעבוד גמור ושלם כתקנת חכמים ז"ל
 לאתפרעא מנהון שטר כתובה דא בחיי ובתר חיי ואפילו מגלימא דאכתפאי.

והלאה ולא מנוא אמוץ והלאה ולא בדרך ים כלל ללא הסכמתה עד שיניח לה גז"כ עם ספוק מזונותיה כפי ראות עיני הבר"ץ] וכך אמר ה"ה פלוני חתן דנן אחריות שטר כתובתא דא נדוניה דין ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתאי בתראי להתפרע מכל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא למקנא נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שטר כתובתא דא נדוניה דין ותוספתא דא ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיי ובתר חיי מן יומא דנן ולעלם ואחריות וחומר שטר כתובתא דא נדוניה דין ותוספתא דא קבל עלי ה"ה פלוני חתן דנן כחומר כל שטרי כתובות ותוספתות דנהגין בבנת ישראל העשוין כתקון חז"ל דלא כאסמכתא ודלא כטופסי דשטרי בביטול וכו' ובפיסול וכו' וקנינא מן ה"ה פלוני חתן דנן למרת פלוניא דא על כל מה דכתיב ומפרש לעיל במנא דכשר למקניא ביה והכל שריר ובריר וקיים

נאם אברהם בן יצחק עד

נאם יצחק בן אברהם עד

אני החתן מודה על כל הנ"ל ובאעה"ה יום הנ"ל

כתובה נוסח תימן

בשם רחמן בשם אשר לו הגדולה ומרומם על כל ברכה ותהלה בשעה מעולה ועונה מהוללה ויד ושם ותהלה ודיצה וצהלה חון וחסד וחמלה ומלוי כל שאלה לחתן ולכלה ולכל הקהלה הנקהלה זרע ישראל הסגולה ישישו וישמחו וכשושן יפריחו וכבשם יפיחו ויבנו ויצליחו ויבנו ויצליחו מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת

בראשית בשבת חנה ימי' לחדש ניסן שנת חמשת אלפים ושלס מאת ושלס לבריאת עולם

מנין שאנו מונין כאן במתא ירושלמי ת"ו ביומא דנן בזכות אברהם אבונא.

אנן סהדי איך החתן הבחור מר פלוני בן פלוני פלוני אמר לה לכלתא בתולתא שפירתא ויעלת חן מרת פלוניא בת פלוניא פלוניא הוי לי לאנתו כדת משה וישראל ואנא במימרא דשמיא אפלה ואייקר ואסובר ואזון ואפרנס ואכסי יתיכי כהלכת גוברין יהוודאין דפליחין ומייקרין ומסוברין וזנין ומפרנסין ומכסין ית נשיהון בקשוט ויהיבנא ליכי מהר בתוליכי כסף וזווי מאתן דחזו ליכי ועלי מזוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומנדע יתיכי כאורח כל ארעא וצביאת כלתא דא והות ליה לאנתו ודא נדוניה דהנעילת ליה כולל תוספת דעבד לה חתן זה מן דיליה סך הכל כך וכך ש"ח והודה החתן הנזכר שקבלם ובאו לרשותו וזקף הכל על עצמו במלוה ורשו ולא ישמיט עליה חוב זה ואפילו בשביעית

וכך אמר לנא חתנא דנן אחריות כתובה דא כולה עיקר נדוניה ותוספתא ודרתא במדור יהוודאי קבילית עלי ועל ירתאי בתראי ועל כל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות

כל שמיא דקניתי ודאקני מקרקעי ומטלטלי ומטלטלי אנב מקרקעי כולהון יהון אחראין ומשועבדין לשטר כתובה דא לאתפרעא מנהון בחיי ובתר חיי ואפילו מגלימא דאכתפאי.

וקנינו מן מר *פלוני* חתנא דנן לבלתא *פלונית* דא על כל מאי דכתיב ומפרש לעיל קנין שלם חמור גמור מעכשיו בכלי הכשר לקנות בו בביטול כל מודעי ותנאי עד סופהון ושטר כתובה דא לא כאסמכתא ולא כטופסי דשטרי אלא כחומר חוזק כל שטרי כתובות הנהוגות בישראל וכהוגן וכתיקון רבותינו זכרונם לברכה והכל שריר וקיים

נאם יחיא בן ספראן עד

נאם יוסף בן יחיא עד

גם אני החתן מודה על כל הנ"ל ועל זה באתי על החתום יום הנ"ל

ביאור הכתובה

(מספר משפט הכתובה)

ואסובר: ואשא אותך (את העול שלך) עלי.
ואכסה יתיכי: ואדאג לך לביגוד, הנעלה,
תכשיטים וכלי מיטה.
כהלכות גוברין... בקושטא: אעשה זאת כמו
שנהגים לעשות אנשי ישראל הנאמנים
באמת.

ויהיבנא ליכי... דחזי ליכי: ואני נותן לך (אם
יפרדו) את המוהר (התחייבות מתנה) בסכום הראוי
לך, הסכום הרשום כאן: מאתיים לבתולה
ומאה לאינה בתולה, היא התחייבות
מינימלית שאי אפשר לפחות ממנה.
ועלי מוזוניכי... כאורה כל ארעא: החתן חוזר
שוב להודיע שהוא מקבל על עצמו את
שלושת הדברים הראשיים שהתורה
מחייבת: שאר, כסות ועונה.
וצביאת בלתא דא והות ליה לאנתו:
התחייבות החתן קיימת מפני שהכלה הזו
הסכימה ונעשית לו לאישה. וזו הסיבה שגם
היא מביאה נדוניה כדלהלן.

ודא נדוניה דהנעלת לך סך *הסכמ פניהם*:
מוצהר בשטר כי זאת הנדוניה שהכניסה
הכלה לביתם המושתף.
והודה החתן הנזכר... עד סוף פרוטה אחרונה:

ב *פלוני* בשבת... תאריך שבו נכתבה הכתובה
שמאז נשתעבדו נכסי הבעל לכתובה.
פה *איר פלונית*: מקום בו נערכו הקניין
וההתחייבות.

אנן סהדי איך: אנו העדים מעידים איך ש -
החתן *פלוני בן פלוני*: שם החתן הכרחי.
אמר לבלה מרת *מתולתא* ושפיראתא *פלונית* בת
פלוני פלפסנת פלוני: כאן כותב שם הכלה
כשמקדים את מצבה (בתולה אלמנה וכו'), דבר
שמשיפע על עיקר כתובה (מנה או מאתיים).

הוי לי לאנתו כדת משה וישראל: אומר החתן
לכלה שתהיה לו לאישה, ולכן הוא מחויב לה
כל האמור להלן.

ואנא במימרא ובסיעתא דשמיא: ואני
מתחייבבדיבור בעזרת ה' ש -
אפלה: אעבוד כדי שאוכל לקיים את
התחייבותי דלהן.

ואוקיר: ואייקר (אכבד) אותך.
ואוון: אדאג למזונותך.

ואפרנס: אדאג לכל שאר צרכיך (כגון לבוש וכו').
ואכלכל: אתנהל במחשבה נכונה את
העניינים הנ"ל תמיד.

אה"ע – ס"ו

מוצהר כי החתן הודה שקיבל כל סכום הנדוניה.

והוסיף לה איהו מדיליה... העדים מודיעים פה, כי החתן התחייב להוסיף משלו לכלתו סכום נוסף בתור 'תוספת כתובה', *אז דא סאק הכא* 'יהיה כק וכק שקליט, חוץ מסכום 'עיקר כתובה' (מנה, מאתיים).

ורצה והעלם... הוסיפו לו: מוצהר בשטר כי החתן מסכים שהרכוש שהכלה הביאה לחתן יקבל עליו כנכסי 'צאן ברזל', היינו שאם יהיה בהם רווח או הפסד בתקופת הנישואין הכל יהיה על הבעל.

התנאים שהתנו ביניהם... מעתה החתן מצהיר כלפי הכלה, שקבלת הנדוניה ממנה, נעשית כנגד התחייבותו בתנאים דלהלן:

שריריין וקימיין... ובני ראובן: לפי שתנאי צריך להיות לפי כללים מסוימים כמו התנאי של משה עם בני ראובן.

ואלו הן: שבעת התנאים שמתחייב בהם החתן.

מעשה ידיה לו, מזוונה וכל צרכה עליו: כנגד מה שמקבל החתן מעשיה ידיה מתחייב בכל צרכיה.

הדירה *פארץ ישראל כחא סוכא* כחא סוכא *בנהם*: כאן מתנה שהדירור יהיה במקום פלוני, והבעל לא יכול לכופה ללכת אחריו למקום אחר.

הירושה... בעיה"ק ירושלם ת"ו: מדין תורה הבעל יורש אשתו במותה, אבל ישנן תקנות שבמקרים מסוימים לא ירש הבעל הכל, כאן מתנים ללכת אחרי מנהג בתי הדין שבירושלים.

ולא ישא... בית דין הצדק: תנאי זה מקביל לחרם רבנו גרשום שלא לישא אישה על אשתו, וכן כותבים הספרדים לפי שלא נהגו בחרם רבנו גרשום.

ולא ימכור... הטוב והגמור: הבעל לא יוכל לנצל כוחו להעביר לגוף שלישי נכסים שהאישה הביאה לבית המשותף אלא

ברצונה.

ולא יפתנה... וכדבר שאין בו ממש: מוסכם מראש כי לא יעשה ניסיון לבקש מהאישה שתוותר על חלק מההתחייבות, ומודה כי גם אם תינתן ממנה הסכמה כזאת אחר שהוכרחה לכך לא יהיה לכך כל ערך.

ולא יצא מארץ ישראל כי אם ברשותה והסכמתה: הבעל מתחייב שלא לצאת מארץ ישראל אלא בהסכמתה.

וכך אמר החתן הנזכר: מכאן באה שורת הצהרות של רוחב ועומק התחייבות החתן.

אחריות וחומר... דנא: האחריות הגמורה. קבלית עלי: הריני מקבל עלי את זה בשעבוד הגוף.

ועל ירתאי בתראי: ואם ימות והנכסים יעברו ליורשים, עדיין חל שעבוד לחוב הכתובה.

ועל כל שפר... שמיא: השעבוד יחול אפילו על נכסים החמודים ביותר שיש לו הנמצאים בכל מקום שהוא מתחת השמים.

מקרקעי ואנבן מטלטלי: השעבוד יחול אפילו על המטלטלים של החתן, וזה יתכן רק כשעושים אותו 'אגב' כדי שישעבד הקרקעות הנ"ל.

דקנאי ודאקני: השעבוד יחול על הנכסים הקיימים וגם על אלו שיבואו בעתיד.

כולהון... ובתר היי: כל אחד מהנכסים יעמוד במלואו לצורך פירעון החוב, הן בחיי הבעל או אחר מותו.

ואפילו מגלימא דאכתפאי: הפירעון יהיה אפילו מהגלימה היקרה שהוא לזובש.

והכל דלא כאסמכתא: הגם שיש בכתובה התחייבויות מוגזמות, יהיו תקפות, שלא יוכל לטעון שלא נתכוון באמת (שלא יוכל לטעון דהוי אסמכתא).

ודלא כטופסי דשטרי: וגם לא תהיה טענה שהשטר נחתם בלא דעתו (אלא הוא נוסח קבוע בשטרות).

בביטול כל מודעי: ואף אם לפני עשיית שטר

אה"ע – ס"ו

כראוי וכתקנת חכמים ז"ל: הסכמה כי הקניין נעשה כדין ואופן המועיל לפי חז"ל. על כל הנזכר למעלה: שטר הקניין כולל את כל הפרטים הרשומים לעיל (התחייבויות אישיות, כספיות, היקף השעבוד וחיזוק השטר). וגם נשבע... כף: העדים מודיעים כי החתן נשבע בתקיעת כף. על דעת המקום ברוך הוא: כלומר בלי כוונות אחרות בלבד, שהקב"ה יודע מחשבות. ועל דעת הנשבעים באמת: ולא לפי פירושים שהוא יתן לדבריו. לאשר ולקיים... ועיקר: השבועה חלה על כל פרטי הכתובה. והכל שריר... וקיים: שריר וקיים הוא הכרזת העדים שכאן מסתיים השטר. וכל מה שיכתוב אחר כך אינו על דעת העדים.

הכתובה מסר החתן מודעה שהוא אנוס לעשות כן ואינו מרצונו, מצהיר בזאת שמבטל מעכשיו על המודעות הללו. ובפיסול עדיהן לדעת הרשב"א זלה"ה: עוד מצהיר החתן שבכל דרך שיבואו העדים שהוא עשה דבר שיגרום לביטול השטר, הרי הוא פוסל עדים אלו מעכשיו, וכמ"ש הרשב"א זלה"ה. וחומר וחוזק... כתיקון חז"ל: מוצהר כי התוקף שניתן לשטר זה, הוא כתוקף השטרות הכשרים בישראל, ולא יפגע מאיזה טענה. ולא יבוטל... דא: לא יעשו מעשים שיגרמו לביטול השטר. וקנינא... דכשר למקניא ביה: הקניין נעשה באופן מוחלט שיועיל בוודאי, וכלי הקניין היה כזה שמועיל ע"פ ההלכה. מעכשיו: הקניין הוא בפועל מעכשיו.

אופן מילוי הכתובה (כתובה ספרדית)

1 ב' בשבת ² je ימי לחדש ³ מרחשון שנת חמשת אלפים ושבע מאות ⁴ ושלשים וארבע לבריאת עולם למנין שאנו מניין פה ⁵ אנו סהדי איך החתן ⁶ אהרן בן ⁷ למושפחת ⁸ אמו

- 1 כאן כותב את היום בשבוע, כגון 'שלשי'
- 2 היום בחודש, כגון 'שני ימים'
- 3 שם החודש, כגון 'מרחשון'
- 4 יש להשלים את פרטי השנה, כגון 'ושבעים וארבע'.
- 5 נוסח מדוייק של ימי השבוע והחודש ראה בסוף סימן קכו.
- 6 שם העיר בה נכתבה הכתובה, כגון 'אשקלון'.
- 7 שם החתן, כגון 'אהרן'.
- 8 שם אבי החתן, כגון 'שלום'.
- 9 שם המשפחה של החתן, כגון 'אבוטבול'.

אה"ע – ס"ו

9 לבלה מרת. *מתולתא* ושפירתא ¹⁰ בת ¹¹ *אברהם* הוי לי לאנתו כדת משה וישראל. ואנא במימרא ובסיעתא דשמיא אפלה ואוקיר ואזון ואפרנס ואכלכל ואסובר ואכסה יתיכי כהלכות גוברין יהודאין דפלחין ומוקריין וזנין ומפרנסין ומכלכלין ומסוברין ומכסין ית נשיהון בקושטא.

ויהיבנא ליכי מהר ¹² *מתולתיכי* כסף זוזי ¹³ *מאתן* דחוי ליכי ועלי מזונייכי וכסותייכי וסיפוקייכי ומנדע יתיכי כאורה כל ארעא. וצביאת כלתא דא והות ליה לאנתו. ודא נדוניה דהנעלת לה סך ¹⁴ *סוויט* והודה החתן הנזכר שקבלם ועלו ובאו לרשותו במושלם עד סוף פרוטה אחרונה,

והוסיף לה איהו מדלילה ועלה סך הכל ¹⁵ *מאה אלף דולר אמריקאי* בר מעיקר כתובתה דזוזי לה, ורצה והעלם על עצמו כנכסי צאן ברזל שאם פחתו פחתו לו ואם הוסיפו הוסיפו לו. התנאים שהתנו בניהם שרירין וקימין כתנאי בני גר ובני ראובן. ואלו הן: מעשה ידיה לו, מזונה

וכל צרכה עליו, הדירה ¹⁶ *ויפקא* הירושה כפי ההסכמה הנהוגה בעיה"ק ירושלם ת"ו. ולא ישא ולא ישדך ולא יקדש שום אשה אחרת עליה כי אם ברשות בית דין הצדק, ולא ימכור ולא ימשכן שום חפץ מהפציה כי אם ברשותה ורצונה הטוב והנמור, ולא יפתנה ולא יסיתנה שתמחול לו סבי כתובתה לא כולה ולא מקצתה ולא שום תנאי מתנאי הכתובה, ואם תמחול הרי המחילה היא בטלה מעכשיו כחרם הנשבר וכדבר שאין בו ממש, ולא יצא מארץ ישראל כי אם ברשותה והסכמתה.

וכך אמר החתן הנזכר אחריות וחומר וחזק שטר כתובה דנא קבלית עלי ועל ירתאי בתראי ועל כל שפר ארג נכסין וקנינין דלי תחות שמיא מקרקעי ואגבן מטלטלי דקנאי ודאקני כולהון יהון אחראין וערבאין ומשועבדין שעבוד גמור ושלם כתקנת חכמים ז"ל לאתפרעא מנהון שטר כתובה דא בחיי ובתר חיי ואפילו מגלימא דאכתפאי. והכל דלא כאסמכתא ודלא כמופסי דשטרי בביטול כל מודעי ובפיסול עדיהן לדעת הרשב"א זלה"ה. וחומר וחזק שטר כתובה דא כחומר וחזק כל שטרות הכשרים כתיקון חז"ל. ולא יבוטל ולא יפוסל שטר כתובה דא.

וקנינא מיד החתן הנזכר קנין גמור ושלם במנא דכשר למקניא ביה מעכשיו כראוי וכתקנת חכמים ז"ל על כל הנזכר למעלה. וגם נשבע שבועה חמורה בתקיעת כף על דעת המקום ברוך

9 יש לכתוב מצב הכלה: בתולתא, ארמלתא, מתרכתא (פירוש גרושה).

טבלה של כל מצבי הכלה ומה יש לכתוב בכתובה ע"פ מנהג הספרדים/אשכנזים ראה בהמשך.

10 שם הכלה

11 שם אבי הכלה, כגון 'אברהם'.

12 יש לכתוב מצב הכלה: בתולתא, ארמלתא, מתרכתא (פירוש גרושה). כדי לדעת כמה מתחייב לכלה. ראה טבלת מצבי הכלה בהמשך.

13 סכום הכתובה: לכתולה יש לכתוב 'מאתן' פירוש 200 זוז. לא בתולה יכתוב 'מאה'.

14 יש לכתוב 'מסויים', 'אע"פ שהכלה לא הכניסה כלום, כמ"ש סימן קכו/יא.

15 סכום הנדוניא שהכניסה יחד עם התוספת חוץ מ 200 זוז, כגון: 'מאה אלף דולר אמריקאי'.

16 שם העיר בה יגורו כגון 'אשקלון', או שיכתבו 'בארץ ישראל'.

אה"ע – ס"ו

הוא ועל דעת הנשבעים באמת לאשר ולקיים את כל הכתוב עליו בשטר כתובה דא בלתי שום שנוי ותמורה ותחבולה כלל ועיקר. והכל שריר ובריר ואמת ויציב ונכון וקיים.

נאום 17 צידן בן אהנה אפיסאן עד

נאום יצחק בן אהרן יוספי עד
מורה אני ומאשר כל הנ"ל,

ובאתי על החתום יום הנ"ל 18 אהרן בן אפיסאן אפוסאן התן.

כתובות שונות

כתובת בתולה:

בסימן טוב ובמזל טוב
ב בשבת _____ לחדש _____ שנת
חמשת אלפים ושבע מאות _____ לבריאת עולם למזין שאנו מזין
כאן _____ איך ר' _____ בן ר' _____ אמר
לה להדא בתולתא _____ בת ר' _____ הוי ליה לאנתו
כדת משה וישראל ואנא אפלה ואוקיר ואיזון ואפרזס יתיכי ליכי כהלכות
גוברין יהודאין דפלהין ומוקריין וזין ומפרזסין כלשהון בקושטא ויהיבנא
ליכי מהר בתוליכי כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא ומזוניכי
וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעללותיכי כאורח כל ארעא וצביאת מרת _____
בתולתא דא והות ליה לאנתו ודן גדוניה דהנעלת ליה מבי _____ בין
בכסף בין בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושא בשימושי דירה
ובשימושא דערסא הכל קבל עליו מו"ה _____ חתן דגן במאה
זקוקים כסף צרוף וצבי מו"ה _____ חתן דגן והוסיף ליה מן
דיכיה עוד מאה זקוקים כסף צרוף אחרים כגדן סך הכל מאתים זקוקים
כסף צרוף וכך אמר מו"ה _____ חתן דגן אחריות שטר
כתובתא דא גדוניה דן ותוספתא דא קבכית עלי ועל ירתי בתראי
להתפרע מכל שפר ארג זכסין וקניזין דאית לי תחות כל שמיא דקניא
ודעתיד אנא למקני זכסין דאית להון אחריות ודכית להון אחריות כלהון
יהון אחראין וערבאין לפרוע מנהון שטר כתובתא דא גדוניה דן
ותוספתא דא מנאי ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיים ובמות מן יומא
דגן ולעלם ואחריות שטר כתובתא דא גדוניה דן ותוספתא דא קבל עליו
מו"ה _____ חתן דגן כחומר כל שטרי כתובות ותוספתות
דגהגין בבנת ישראל העשויין כתקון חכמים ז"ל דלא כאסמכתא ודלא
כטופסי דשטרי וקניזא מן מו"ה _____ בן ר' _____
חתן דגן למרת _____ בת ר' _____ בתולתא דא
ככל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה הכל שריר וקיים
זאם
זאם

17 יחתמו שני עדים כשרים בשם מלא 'פלוגי בן פלוגי'. ונכון שיוסיפו גם שם המשפחה.
18 שם החתן 'פלוגי בן פלוגי' ונכון שיוסיף שם המשפחה.

אה"ע – ס"ו

כתובת אלמנה:

בסימן טוב ובמזל טוב

ב _____ בשבת _____ לחדש _____ שנת _____
 חמשת אלפים ועשבע מאות _____ לבריאת עולם למזין שאנו מזין
 כאן _____ איך ר' _____ בן ר' _____ אמר
 לה להדא ארמלתא _____ בת ר' _____ * הוי לי לאנתו כדת
 משה וישראל ואנא אפלה ואוקיר ואיזון ואפרנס יתיכי ליכי כהלכות
 גוברין יהודאין הפלחין ומוקרין וזיין ומפרנסין לנשיהון בקושטא ויהיבנא
 ליכי כסף ארמלותיכי זוזי מאה דחו ליכי מדרבנן ומזוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי
 ומיעל לותיכי כאורח כל ארעא וצביאת מרת _____ ארמלתא
 דא והות ליה לאנתו ודן ג' דוניא דהנעלת ליה _____ בין בכסף בין
 בזהב בין בתכשיטין במאני דלבושא בשלימושי דירה ובשלימושא דערסא
 הכל קבל עליו מו"ה _____ חתן דגן בחמשים זקוקים כסף
 צרוף וצבי מו"ה _____ חתן דגן והוסיף לה מן די ליה עוד
 חמשים זקוקים כסף צרוף אחרים כג' דן סך הכל מאה זקוקים כסף צרוף
 וכך אמר מו"ה _____ חתן דגן אחריות שטר כתובתא דא
 ג' דוניא דן ותוספתא דא קבלית עלי ועל ירתי בתראי להתפרע מכל
 שפר ארג' זכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמיא דקנאי ודעתיד אנא
 למקני זכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אחראין
 וערבאין לפרוע מנהון שטר כתובתא דא ג' דוניא דן ותוספתא דא מנאי
 ואפילו מן גלימא דעל כתפאי בחיים ובמות מן יומא דגן ולעלם
 ואחריות שטר כתובתא דא ג' דוניא דן ותוספתא דא קבל עליו
 מו"ה _____ חתן דגן כחומר כל שטרי כתובות ותוספתות
 דנהגין בבנת ישראל העשוין כתקון חכמים ז"ל דלא כאסמכתא ודלא
 כטופסי דשטרי וקנינא מן מו"ה _____ בן ר' _____
 חתן דגן למרת _____ בת ר' _____ ארמלתא דא ככל
 מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכשר למקניא ביה הכל שריר וקים
 זאם
 זאם

* אם היתה גם גרושה יש להוסיף: דהות מתרכתא מן קדמת דנא.

כתובה דאישתכח בה טעותא

ב"ה

מה דהות קדמנא . . . . . בשבת . . . . . לחדש . . . . . שנת חמשת אלפים ושבע מאות
 . . . . . לבריאת עולם למנין שאנו מנין כאן . . . . . איך . . . . . בן . . . . .
 אתא לקדמנא ואמר לנא הרא מרת . . . . . בת . . . . . כד הוית . . . . . אנסיבת
 לי לאנתו מן קדמת דנא ב . . . . . כהלכות בנת ישראל דמתנסבין לנובריהון בתופה
 וקידוסיין ובכתובה וכדו אשתכח טעותא בסטר כתובתא דהתייהבת לה מנאי מיזמא
 דאתנסבית לי שהיה . . . . . בשבת . . . . . לחדש . . . . . שנת חמשת אלפים
 ושבע מאות . . . . . לבריאת עולם ואמדו רבנן דאסור לבר ישראל לשהויי עם
 אנתתיה בלא כתובתה אפילו טעותא ודא וכען בעינא למכתב לה כתובתא אחריתא בחריקא
 דכתובתא קמייתא נדוניא ותוספתא דילח ובכך אנתו סהדי דהתימו לתנות קנינא מיניה השתא
 כי סהדי קמאי דהתימו תנות כתובתא קמייתא ליתגיתו וכתבנו לה כתובתא דא הלוי
 כתובתא קמייתא מיומא דגן ובליטנא והוית כתיבא כתובתא קמייתא דאשתכח בה טעותא
 איך . . . . . בן . . . . . אמר לה להדא אנתתיה מרת . . . . . בת . . . . . כד הוית . . . . .
 מן קדמת דנא הוי לי לאנתו כדת משה וישראל האנא אפלה ואוקיר ואיוון ואפרנס יתיכי ליכי
 כהלכות גוברין יהודאין דמלחין ומוקריין וזנין ומפרנסין לנשיהון בקוסטא ויהיבנא ליכי . . . . .
 כסף זחי . . . . . דהוי ליכי . . . . . ומזוניכי וכסותיכי וסיפוקיכי ומיעל לותיכי באורה כל
 ארעא וצביאת מרת . . . . . דא דהוי . . . . . מן קדמת דנא והוית ליה לאנתו דין נדוניא
 דהנעלת ליה . . . . . בין בכסף בין בזהב בין בתכשיסין במאני דלבושא בסימוסי דירה
 ובסימוסא דערסא הכל קבל עליו . . . . . דגן . . . . . זקוקין כסף צרוף וצבי . . . . .
 דגן והוסיף לה מן דיליה עוד . . . . . זקוקין כסף צרוף אחרים כנגדן סך הכל . . . . . זקוקים
 כסף צרוף וכך אמר . . . . . דגן אחריות סטר כתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא
 קבלית עלי ועל ירתי בתראי לחתפרע מן כל שפר ארג נכסין וקנינין דאית לי תחות כל שמיא
 דקנאי ודעתיך אנא למקני נכסין דאית להון אחריות ודלית להון אחריות כלהון יהון אנתראין
 וערבאין לפרוע מנהון סטר כתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא מנאי ואפילו מן גלימא דעל
 כתפאי בחיי ובתר חיי מן יומא דגן ולעלם האחריות סטר כתובתא דא נדוניא דין ותוספתא דא
 קבל עליו . . . . . דגן כחומר כל סטרי כתובות ותוספתות דנהגין בבנת
 ישראל העשוין כתיקון חכמינו דיל דלא כאסמכתא ודלא כסופסי דסטרי . . . . . מן
 . . . . . בן . . . . . למרת . . . . . בת . . . . . דא דהוי . . . . . כד אתנסבית ליה בקדמיתא
 על כל מה דכתוב ומפורש לעיל במנא דכסר למקניא ביה הכל שריר וקים
 . . . . . נאום
 . . . . . נאום

הלכות כתובות

אה"ע ס"ו: כמה דיני כתובה, ובו י"ג סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף ט: הפוחת מכתובה בעילתו בעילת זנות..... 43	סעיף א1: אסור להתיחד עמה בלא כתובה. הדין בשע"ה..... 24
סעיף י: אם נוהגים לכתוב כתובה יותר השיעור..... 44	סעיף א2: העמיד ערב לכתובה ופטר עצמו, חתימת עדים בכתובה..... 28
סעיף יא1: מה שהוא או היא הכניסו. כתיבת מצב משפחה בכתובה..... 44	סעיף ב: בשע"ה שלא כתב כתובה..... 30
סעיף יא2: מה גובה כשבאה לגבות כתובה..... 47	סעיף ג: אבדה כתובה. עיר שכבשה הגויים. במקום שאין מגרשים בע"כ..... 31
סעיף יא3: מנהג המדינה הוא העיקר. להתנות להוסיף או להוריד..... 48	סעיף ד: איזה זמן כותבים כשכתובה אבדה..... 34
סעיף יב: איזה מקום יגורו..... 48	סעיף ה: מכרה כתובה לבעלה או לאחר..... 36
סעיף יג: עד שאינו יודע לקרוא, התחייבות חתן שאינו יודע לקרוא..... 49	סעיף ו: שיעור כתובה..... 36
	סעיף ז: יכול להוסיף בכתובה, איך כתובים הכתובה והתוספת..... 39
	סעיף זז: קניין בשעת הנישואין..... 41

סעיף א1: אסור להתיחד עם הכלה בלא כתובה. הדין בשע"ה

סעיף א חלק 1: אסור להתיחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה.
 ב. (ויש מקילין ומתיכין להתייחד כלל כתובה, וכלכל סלל יבעול) (הר"ן). ג. והבעל נותן שכר הסופר.

ד. ואפילו אם ירצה לייחד לה כתובה במעות, או בשאר מטלטלין – אין שומעין לו, אלא צריך שיכתוב לה שטר על עצמו בדמי הכתובה ויהיו כל נכסיו

משועבדים לה, ^אאו שיעידו עליו עדים ויקנו מידו מה שהוא חייב לה, מנה או מאתים.

^אהגה: וי"א דאין לסמוך אעדים רק בשעת הדחקה, ומיד קיץ לו פנאי לכתוב, כריך לכתוב, כל שכן שאין לסמוך עליהו לכתחלה (כן משמע מלשון הטור וכ"כ מהרי"ק), וכן ראוי להורות...

❖ שורשי הלכה (המקורות)

הקדמה: חיוב כתובה

כתוב בפסוק "כסף ישקול כמהר הבתלות".
 • לפי ר"ת – המוהר הוא הכתובה. דס"ל חיוב כתובה דאורייתא. כ"ד ר"י.
 • אבל בה"ג והרמב"ם – ס"ל שחיוב כתובה רק מדרבנן. כ"כ ר"ח הרי"ף ועוד.
 וכ"מ ממרן(ו), והכי קי"ל.
 הרב יעקב יוסף זצ"ל: נפק"מ – אם כתובה דרבנן, 200 זוז כסף מדינה, ואם דאורייתא כסף צורי (שהוא פי 8 מכסף מדינה).

^אכתובות (ז.ז): רבי אמי שרא למיבעל לכתחילה בשבת. א"ל: והא לא כתב לה כתובה? א"ל: אתפסיה אמטלטלין.
 פרש"י: אתפסיה מטלטלין – תנו לה מטלטלים תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובה בשעבוד קרקעות.

^בשור: משמע שאסור להתייחד עם הכלה קודם שיכתוב לה כתובה. כ"כ העיטור – אין מכניסים אותה לחופה עד שיכתוב כתובה קודם, לכן אסורה לבעלה להתייחד

עמה. כ"ד הרמב"ם.¹⁹

^בוהר"ן כ' – אינו נראה, רב אמי התיר לבעול בשבת ע"י התפסת מטלטלים, ומסתמא כנסה כבר ביום רביעי כתקנת חכמים. אלא שרי לכונסה בלא כתובה שאין איסור בייחוד (בלא בעילה) בלא כתובה.

וטעמו: שאף ביאה בלא כתובה אסור רק מדרבנן, ולכן ייחוד לבד התירו. ועוד שאף היא לא תשמע לו לביאה בלא שיכתוב תחילה כתובה.

סיכום: להתייחד עם הכלה בלא כתובה

- ^אהעיטור והטור – אסור. כ"ד מרן.
- ^בהר"ן – מותר. כ"ד הרמ"א.

כ' ד"מ: ולקמן קע"ז משמע שבמקום שלא יכול לגרשה אלא לרצונה – אין לחוש כ"כ לכתובה (שלא תהא קלה בעניו לגרשה), ולכן בימנו שיש חרם רבנו גרשום שאין יכול לגרשה בע"כ, יש להקל. ואולי יש לחלק.

^גב"ב (קסז): הבעל נותן שכר הסופר. טעמו:

כתובה חדשה.

¹⁹ הרב יעקב יוסף זצ"ל: עולים חדשים צריך לברר אם יש להם כתובה. ואם לא יכתבו

לכתובה.

1. כ' הרמב"ם: צריך לכתוב כתובה קודם כניסה לחופה. אחד הכותב שטר או שהעידו עליו עדים וקנו מידו שהוא חייב לה 100/200, וכן אם נתן לה מטלטלים כנגד כתובה ה"ז מותר לבעול עד שיהא לא פנאי לכתוב.

ה"ה – וקנו מידו, שקניין לכתובה עומד. או שהעידו עדים וקנו ממנו (רמב"ם). 20 ונחלקו בדעת הרמב"ם – 'או שהעידו עדים':

• ✓ ה"ה והב"י – אף לכתחילה מהני עדים בקניין, ואף אם יהיה לו פנאי א"צ לכתוב כתובה, כיון שקניין לכתובה עומד. אבל התפסת מטלטלים לא מהני לכתחילה. כ"פ המחבר.

• ✓ ג. מהרי"ק והטור – לכתחילה אין לסמוך על העדים שיעידו וקנו מידו, ורק בשע"ה יש לסמוך עליהם, ומיד שיהא לו פנאי יכתוב כתובה. כ"פ הרמ"א.

• סמ"ג – במקום שלא נהגו לכתוב כתובה די בעדים וקניין, אבל במקום שכתובים כתובה אף שקנו מידו לה מהני בעדים. כ"כ ח"מ.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אסור להתייחד" – מה דעת הרמב"ם? ח"מ (א) בשם הב"ח – מותר להתייחד, שהרי לא כתב הרמב"ם שיש איסור בדבר,

האישה א"צ קניין כיון שמתקדשת רק לרצונה, אבל הבעל שמתקדש אף שלא לרצונו צריך קניין.

ח"מ וב"ש – מפני שכתובה טובה לבעל שיוכל להתייחד עמה.

ט"ז – מפני שהכתובה שטר התחייבות הבעל לאשתו, ובכל שטר המתחייב משלם שכר הסופר.

ד. כתובות (פ:): משנה – לא יאמר לה: 'הרי כתובתך מונחת על השולחן', אלא כל נכסיו אחראים לכתובתה.

גמ' (פב:): ואפילו הקנה לה מטלטלים דהוה אמינא דסמכה דעתה, לא יאמר לה כן.

ה. שם: תניא – בראשונה היו כותבים לבתולה מאתים ולא למנה מנה, והיו מזקינין ולא היו נושאים נשים. התקינו שיהיו מניחין אותה בבית אביה, ועדיין כשהוא כועס עליה אומר לה לכי אצל כתובתיך. התקינו שיהיו מניחין אותה בבית חמיה, עשירות עושות אותה קלתות של כסף ושל זהב, עניות היו עושות אותה עביט של מימי רגלים, ועדיין כשכועס עליה אומר לה טלי כתובתיך וצאי.

✓ עד שבא שמעון בן שטח ותיקן שיהא כותב לה כל נכסי אחראין לכתובתה.

פרש"י: היו כותבים – ולא משעבדים נכסיהם לכתובה. ולא היו נושאים – שלא היו רוצות להינשא לפי שאמרו כשימות הבעל או יגרש לא נמצא ממה לגבות, שהיורשים יצניעו מעות הירושה. כל נכסי אחראים – ולא שייחד לא מטלטלים

20. הרב יעקב יוסף זצ"ל: כל כתובה צריך חתן לקבל בקניין, לקיים הכתובה. יפ"ל – אבל

ב. ועוד שנכשלים באיסור גדה. ג. וברוב הפעמים תצא הכלה לחופתה וכריסה בין שיניה. וטרחתי הרבה וזכיתי לבטל מנהג זה.

ג. "והבעל נותן שכר הסופר"

ח"מ (ג): מפני שהיא טובה לו שיוכל לבעול. ובגמ' (ב"ב קסח.) – ואפילו הבעל ת"ח (דהוה אמינא דחמיו יתן השכר שהשיא ביתו לת"ח, קמ"ל).

"שכר סופר"

באה"ט (ג): כ' הר"א ששון – ואם הכתובה ביד הסופר בשביל שכרו – מותר להתייחד. ומהרי"ל – אוסר.

כ' כנה"ג בשם ת' הר"א קאפסלי החזנים שמעכבים שטר הכתובה בשביל שכרם ופעמים נשאר אצלם עולמית – לא יפה עושים.

להניח הכתובה בבית בעלה

(קובץ העזר עמוד 20)?

רשב"ש (ש"כ) – אין נכון שהכתובה תהיה ברשות בעלה, דחיישינן שאם תקניטנו יקרע הכתובה ואז לא תוכל לגבות (לפי הרמב"ם), ואז תהיה קלה בעניו לגרשה. ואגרות משה (אה"ע ג. כו) כ' – שראוי שתניח במקום שמניחה חפציה, ואם מאמינה לבעלה שיחזיק כתובתה וכשתבקשנו תחזיר לו מותר אף אצל הבעל. 21.

מ"מ הרב אלישיב זצ"ל דחה דבריו, כיון שאי אפשר לגבות כתובה מההעתק. ולכן גם כשנשרפה הכתובה, אי אפשר לסמוך

רק שכתב 'צריך לכתוב כתובה קודם החופה ואח"כ יהא מותר באשתו'. משמע שלכתחילה צריך לעשות כן שלא יבוא לאיסור, אבל איסור ממש בייחוד לא שמענו. כ"כ ב"ש (א).

אבל הר"ן כ' – מותר להתייחד אף לכתחילה, ובלבד שלא יבעל. כ"פ הרמ"א.

"אסור להתייחד"

ט"ז (א): כ' ב"י בשם רש"י – מקום שאין כותבים כתובה, אלא גובה הכתובה מתנאי ב"ד, מותר לשהות עמה בלא כתובה (שהרי לא תהיה קלה בעניו לגרשה, שמ"מ יצטרך לשלם לה כתובתה מתנאי ב"ד).

ב. "ויט מקלים"

ח"מ: אחד מטעמים שהקל הר"ן, מפני שהיא לא תשמע לו, שלא תהיה קלה בעניו לגרשה. ולכן טוב להודיע לה זה, קודם שתתייחד עמו בלא כתובה. כ"כ ב"ש.

הקשה הג' מעשה ניסים – הרי איסור יחוד בפנויה שמא יפתה אותה ותתרצה לו. א"כ אף שנודיע לה מה מהני, הרי יש חשש שתתפתה (יעלת חן)?

"ויט מקילים להתייחד"

באה"ט (ב): כתב כנה"ג – ראיתי מנהג רע ומר דלאחר שידוכין מתייחדין החתן והכלה בחדר וסוגרין החדר, ואיכא איסורא מכמה פנים. א. מפני היחוד דהוי כמייחד עם אשה בעלמא כיון שאין כאן קידושין.

21. הרב יעקב יוסף זצ"ל: כתב הרב פנירי בספר בית חתנים – היום שיש העתק הכתובה ברבנות, אפשר להניח הכתובה בבית בעלה.

ד"ל "לייחד לה מעות... אין שומעים לו"

ח"מ (ד): כלומר אף שנותן לה מעות שתצניע בבית אביה – אין שומעין לו. שלפי תקנת שמעון בן שטח צריך לכתוב שכל נכסיו אחראים לכתובתה, כדי שלא יאמר לה: 'טלי כתובתך וצאי' כשכועס. באה"ט (ד) – אבל אם מייחד לה קרקע מותר (הר"ם איסרלש).

"או שיעידו עליו עדים ויקנו מידו"

ח"מ (ה): דכיון דסתם קנין לכתובה עומד תלך אצל עדים ויכתבו לה כתובה דהא לא צריך לאמלוכי ביה. כך הוא פשט דברי הרמב"ם שהרי כ': אחד הכותב הכתובה בשטר ואחד שהעידו עליו עדים וקנו מידו. הרי שבאחד מהם סגי (לפי הנוסחא שלנו כמו שהבין הב"י והמ"מ, לא כמו שהבין הב"ח).

ז. "רק בצעת הדחק"

ח"מ (ו): משמע שבשעת הדחק סומכים על עדי קניין לפי שעה, וכדעת הטור ומהרי"ק והמרדכי בשם סמ"ג.

והב"ח – אף בשע"ה אין לסמוך על עדי קניין אלא בהתפסת מטלטלים.

ול"נ – שאין להחמיר כשאין לחתן מטלטלים ויש לסמוך על הטור ומהרי"ק דמהני קניין לפי שעה. ובפרט בזה"ז שאין מגרשים בע"כ (שהרי הטעם שקלה בעניו לגרשה).

סיכום: לסמוך על עדי קניין

ב"י – אף לכתחילה יכול לסמוך (כהרמב"ם).

מהרי"ק ומרדכי – רק לפי שעה. כ"פ הח"מ.

ובב"ח – אף בדיעבד לא מהני (כן כשנמצא הכתובה פסולה בעיני התפסת מטלטלין – באה"ט).

סעיף א²: העמיד ערב לכתובה ופטר עצמו, חתימת עדים בכתובה

סעיף א חלק 2: א"העמיד לה ערב קבלן בעד כתובה, והתנה שהוא יהא פטור

ממנה – אסור, עד שיהא שעבודה עליו, שלא תהא קלה בעיניו להוליאה [ב"י בשם הרשב"א].

ב. עיין בחושן המשפט סימן ס' אם יוכל לשעבד עצמו בכתובה בנכסים שלא באו לעולם.

ג. ואין לעדים לחתום הכתובה אלא לאחר שקיבל החתן קניין לפניהם [סברת הרב]. ד. ויש מקומות שמקילין בזה (ולא מחזי כשקרא כיון שעסקים באותו עניין), [מרדכי].

ה. וכן איש עדים חותמים על הכתובות שקראו תחת החופה, אף על פי שהם לא שמעו

על ההעתק וצ' לכתובה כתובה חדשה.

הקריאה, אף על פי שלא שפיר עבדי, אין לשנות מנהגו, שלא להוציא לעז על כתובות הרשונות [אור זרוע].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ב. תוס': יכול לשעבד עצמו אף שאין לו נכנסים בשעת נישואין, וכל נכסיו שיהיו לו אחר כך משועבדים (אף שאין יכול למכור מה שאין לו עכשיו). כ"כ הרא"ש והמרדכי. כ' הרשב"א – דווקא שכתב דרך שיעבוד, אבל נתן במתנה דבר שאינו בעין לא קנתה. כ"פ בחו"מ (ו/ס).

ג. כתובות (כא:): א"ר פפי משמיה דרבא – האי אשרתא דדייני (קיום השטר) שנכתב לפני שקיימו השטר פסול שנראה כשקר. ולכן אין לעדים לחתום בכתובה קודם שקיבל החתן קניין לפנייהם.

ד. והמרדכי – וסמכו חכמי הקהל לחתום בכתובה קודם הברכה (והקניין) כיון שיש אימתא דציבורא ליכא דמחזי כשקרא.

ה. או"ז – נהגו העדים לחתום על הכתובה אף שלא שמעו קריאת הכתובה תחת החופה, ולא שפיר עבדי. מ"מ כיון שנהגו אין למחות בידם שלא להוציא לעז על כתובות ראשונות.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "והתנה שהוא פטור ממנה"

ח"מ (ז): ואף שיש לערב קבלן פיצוי מהבעל, ואז אינה קלה בעניו לגרשה, שמיד שיגרשנה תתבע הכתובה מהערב

קבלן והוא יחזור לבעל (והרי שמכרה כתובה לאחר א"צ לכתוב כתובה אחרת לקמן סעיף ה')? מ"מ כאן גרע טפי שמעולם לא היה לה שעבוד על בעלה, ודמי למ"ש הרא"ש שאם כתב הכתובה על שם הקונה, הוי כמשהה אשתו בלא כתובה (כיון שמעולם לא נשתעבד לה). כ"כ ב"ש.

ב. "ענין חו"מ"

ב"ש (ו): דשם מבואר שיכול לשעבד עצמו אף על נכסים שלא היו בשעת השעבוד, כן הדין לעניין כתובה.

וח"מ (ח) – לא נתבאר שם דין כתובה [מחה"ש – פירוש דשם מחייב עצמו מיד, והואיל וגופו חייב יכול לשעבד אף נכסיו שיבואו אחר כך. מה שאין כן בכתובה שאפשר שלא יתחייב כלל]. כן הקשה הרא"ש – איך יכול לשעבד עצמו בכתובה שאינו מיד, אלא לאחר זמן, ואין לו עתה הנכסים?

ד. "ויש מקילים" (מרדכי)

כתובה שנכתבה ביום ונחתמה

בלילה (קובץ העזר 23)

גיטין (יח.): אמר שמואל – כתובה כמעשה ב"ד, מה מעשה ב"ד נכתב ביום ונחתם בלילה כשר, אף כתובה נכתבה ביום (תאריך של יום) ונחתמה בלילה כשרה.

נחלקו האחרונים:

• הרי"ף בת' ובעה"ט – אין הלכה כשמואל, ולכן הכתובה פסולה, אלא אם כן היו עסוקים באותו עניין.

אבל התוס' – פסלו, דתוספת לית ליה קלא, מ"מ
אם גם הקניין נעשה ביום אפשר לחתום בלילה].

להלכה:

אגרות משה: אם כתבו הכתובה ביום ואת
הקידושין והחתימה בלילה אף שעסוקים
באותו עניין – פסולה, דהוי שטר מוקדם.
ומה שהגמרא מכשירה דווקא שהיו
הקידושין ביום.

• ראבי"ה והריב"ם – הלכה כשמואל, אע"פ
שאינם עסוקים באותו עניין, ואף
שהחתימה והקניין היה בלילה כשר. כ"כ
הרשב"א, התוס' וב"ש.

[סיכום: לעניין תוספת כתובה

ראבי"ה וריב"ם – אף לעניין תוספת, אם כתב
ביום ועשה קניין בלילה מהני, שהכל יודעים
שאינן כתובה בלא תוספת.

סעיף ב: בשעת הדחק שלא כתב כתובה

סעיף ב: א. אם אינו יכול לכתוב לה כתובה, כגון בשבת, או ששכח
לכתובה, יכול ליתן לה מטלטלין כנגד כתובתה, ב. ויקבל עליו אחריות אם
יאבדו או יוזלו, ואז מותר לבעול עד שיהיה לו פנאי לכתוב, ב. (ואז כותב לה
(מ"ל) [טור].

א"צ לקבל אחריות.

❖ **ענפי הלכה** (האחרונים)

א. "או ששכח"

ח"מ (י): כלומר אפילו ביום חול אם שכח
לכתוב הכתובה ונזכר לאחר שנתייחד עמה
וקשה להביא סופר ועדים יכול לתת לה
מטלטלים.

"כנגד כתובתה"

ח"מ (יא): פ' כפי סך כתובתה מדאורייתא.
הקשה הר"ן – הרי אסור לכנוס אלמנה
בשבת שלא יהא כקונה קניין בשבת, איך
ציווה רב אמי להתפיסה מטלטלים בשבת,
הרי זה קניין?

ויש לחלק – מה שאסור לכנוס אלמנה
בשבת שנראה כקונה בשבת, כיון שהוא

❖ **שורשי הלכה** (המקורות)

א. כתובות (ד.): רבי אמי שרא למיבעל
לכתחילה בשבת. א"ל: והא לא כתב לה
כתובה? א"ל: אתפסיה אמטלטלין.
פרש"י: אתפסיה מטלטלין – תנו לה
מטלטלים תחת ידה במשכון לשיעבוד
כתובתה עד שיכתבו שטר כתובה בשעבוד
קרקעות.

ב. תוס' – מ"ש בגמ' "אין עושים כתובת
אישה מטלטלים" מיירי שלא קיבל עליו
אחריות, וכאן מיירי שקיבל עליו אחריות.
והרי"ף כתב – שלפי שעה מהני התפסת
מטלטלים. כ"כ הרא"ש והרמב"ם.

ב"ש: משמע שלפי התוס' וסמ"ג – צריך
לקבל אחריות. ולפי הרי"ף רמב"ם והרא"ש

שהרא"ש – מיירי בגוי שכתב לאשתו כתובה 200 ונתגייר וקיימה, ע"מ כן קיימה שתהיה כתחילת נישואין.

והרמב"ם – מיירי שקיימה סתם ולא כתב לה כתובה בגיורתה, אז אין לה אלא מנה, שכל גויה בחזקת בעולה.

מ"מ ב"ש – חולק על הח"מ, שלא משמע כן מהרמב"ם, אלא מיירי בגר שנתגייר עם אשתו שכתב לה הכתובה בעת גיורתה.

אבל הטור – רק ממשועבדים שמכר בקטנותו אינו טרוף. כ"ד פרישה וח"מ (יב) שטורפים ממשועבדים שמכר בגדלותו מכוח תנאי ב"ד.

ב. "אלא מנה" (רמב"ם)

ח"מ (יג): אבל התוס' והרא"ש כ' – שדינו כמו קטן שכתובתה 200. ול"נ: דלא פליגי –

אה"ע ס"ז: כיצד טענת בתולים, ומתי נאסרת ומפסדת

כתובתה, ובו י סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: מי יש עליה טענת בתולים..... 59
- סעיף ב: מקום שמעמידים עדים שלא ינהגו מנהג רמאות..... 60
- סעיף ג: סימני בתולה..... 61
- סעיף ד: בדיקה אם היא בתולה..... 62
- סעיף ה: מתי מתירים כשטען שלא מצא דם..... 63
- סעיף ו: טענת פתח פתוח, בוגרת בטענת פתח פתוח, בחור בטענת פתח פתוח..... 64
- סעיף ז: טענת אונס בפתח פתוח, אם היא עדיין קטנה..... 66
- סעיף זז: בטענת בתולים מפסידה עיקר כתובה ולא התוספת..... 69
- סעיף ט: אמרה 'מוכת עץ אני', משארסתני נאנסתי..... 71
- סעיף י: עד מתי יכול לטעון טענת בתולים..... 73

סעיף א: מי יש עליה טענת בתולים

סעיף א: כל בתולה שכתובתה ק"ק יש לה טענת בתולים. וכל שכתובתה מנה, או שלא תקנו לה כתובה, אין לה טענת בתולים.

ב. וכל המתייחד עם ארוסתו קודם נשואין, אין לה טענת בתולים.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (י:): משנה – בתולה כתובתה מאתים, ואלמנה מנה. בתולה אלמנה גרושה וחלוצה מן האירוסין – כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים.

שם (יא:): משנה – הגיורת והשבויה והשפחה שנפדו ושנתגירו ושנשתחררו פחותות מבנות שלש שנים ויום אחד – כתובתן מאתים ויש להן טענת בתולים.

ועלפ"ז פסק הרמב"ם: כל בתולה שכתובתה 200 – יש לה טענת בתולים. וכל שכתובתה מנה, או שלא תקנו לה כתובה – אין לה טענת בתולים.

ב. שם (יב:): משנה – האוכל אצל חמיו ביהודה שלא בעדים – אינו יכול לטעון טענת בתולים מפני שמתייחד עמה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "יש לו טענת בתולים"

ח"מ (א): פירוש ואם לא ימצא לה בתולים הוי מקח טעות ואין לה כלום.³⁰

ב. "המתייחד... אין לו טענת בתולים"

ב"ש (א): קשה, הרי כל הטוען פתח פתוח מצאתי נאמן (חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה), למה כאן לא יהא נאמן?

רש"י תירץ – כיון שמתייחד עמה אמרינן שמא שכח שבא עליה או שמא הערה ואינו יודע ששיבר בתוליה.

והתוס' תירצו – מיירי במקום שמתייחדים לפני נישואין ובוודאי שאינו מעמיד עצמו ובוועל, לכן אינו נאמן.

מ"מ המחבר – לא חילק בין מקום שנוהגים לייחד או לא.

סעיף ב: מקום שמעמידים עדים שלא ינהגו מנהג רמאות

סעיף ב: אם מנהג המקום להעמיד עדים למשמש שלא ינהגו מנהג רמאות,

ואירע הדבר שלא העמידו עדים, אינו יכול לטעון טענת בתולים [כתובות יב:].

לחופה, ובגליל לא היו עושין כן. וכל שלא נהג כמנהג הזה אינו יכול לטעון טענת בתולים.

פרש"י: למשמש – למשמש במעשיהם שלא

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (יב:): בראשונה היו מעמידין להם שני שושבינין אחד לו ואחד לה כדי למשמש את החתן ואת הכלה בשעת כניסתן

³⁰ צריך קידושין חדשים. כ"כ ב"ש. מ"מ ב"מ – מסתפק, לכן יעשו קידושין בלא ברכה.

³⁰ הרב יעקב יוסף זצ"ל: טענת בתולים הוי מקח טעות, ולכן אם רוצה להמשיך לחיות איצה

(ב). אלמנה, גרושה וחלוצה מאירוסין יש לה טענת בתולים וכתובתה 200.
 (ג). גיורת שבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו פחות מ-1, יש לה טענת בתולים וכתובתה 200.
 • מקרים שאין טענת בתולים (וכתובתן 100).
 (א). בתולה שהיא אלמנה גרושה וחלוצה מן הנישואין אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (פד.).
 (ב). גיורת שבויה ושפחה שנתגיירו ונפדו ונשתחררו מעל ג-1 אין להן טענת בתולים וכתבתן מנה (יא.).
 (ג). המתיוחד עם ארוסתו קודם נישואין אין לה טענת בתולים וכתבתה מנה (יב.).
 (ד). כשלא העמידו עדים למשמש החתן והכלה במקום שנוהגים להעמיד אין להן טענת בתולים וכתבתה מנה (יב.).

יקלקלו זה את זה: הבעל - שלא יאבד את דם הבתולים בכוונה. והאישה - שלא תביא סדין עם טיפי דם עליה. כל שלא נהג - אינו יכול לטעון טענת בתולים שמא ראה דם ואיבדו.
 הקשה הרא"ש: והרי יש חזקה שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה, למה אינו יכול לטעון טענת בתולים (כשלא נהג המנהג)? תירץ הריב"ם - מיירי כשאין לו החזקה. ור"ת תירץ - כיון ששינה מהנהג תולים שבגרמתו נשתנה המנהג ורמאי הוא ואין לסמוך על החזקה.
 כ"ח"מ: אבל במקום שלא נהגו להעמיד עדים אין ריעותא ונאמן לטעון טענת בתולים מכוח החזקה.
 סיכום: מתי יש טענת בתולים ומתי אין?
 • מקרים שיש טענת בתולים (כתובתה 200):
 (א). בתולה כתובתה 200 ויש טענת בתולים (כתובת י').

סעיף ג: סימני בתולה

סעיף ג: ב' סימנים יש לבתולה, האחד דמים שותתים ממנה בסוף ביאה ראשונה, והשני דוחק שנמצא בה בביאה ראשונה בשעת תשמיש. טענת דמים ישנה בין בקטנה בין בגדולה, אבל טענת פתח פתוח אינה טענה בבוגרת.

והאמר רב - בוגרת נותנים לה לילה ראשונה (ובועל כמה שירצה וכל הדמים תולים בבתולים). משמע: שיש לה דם בתולים? טענה שלא מצא לה דמים יש לו אף בבוגרת, אבל טענת פתח פתוח אין לו. פרש"י: אם טען שבעל ולא מצא דם בתולים, טענתו טענה, אבל כשטוען פתח

❖ שורשי הלכה (המקורות)

מתבאר בכתובות (י): בטענת בתולים יש ב' טענות: טענת פתח פתוח מצאתי, וטענת שלא מצא דמים.
 שם (לו): הבוגרת אין לה טענת בתולים.
 (פרש"י: הבוגרת - לפי שבתוליה כלים מאליהן).

טענת דמים אין לו, אבל טענת פתח פתוח יש לו.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "פתח פתוח אינה טענה בבוגרת"

ב"ש (ד): וכן במוכת עץ אין טענת פתח פתוח (תוס' מרדכי והר"ן). לאפוקי הר"ח.

פתוח מצאתי ולא בדקתי אם היה דם, בבוגרת אין טענתו טענה, שאין רחמה צר כבתחילה.

להלכה:

- כן גרסת רש"י - שלנערה יש טענת דמים ולא טענת פתח פתוח. כ"כ הרא"ש, ר"ן, ה"ה בשם רמב"ן והרמב"ם.
- לאפוקי גרסת הרי"ף - שהוא הפוך,

סעיף ד: בדיקה אם היא בתולה

סעיף ד: א. טען ואמר: 'לא מצאתיה בתולה', והיא אומרת: 'לא בא עלי, ועדיין אני בתולה', בודקין אותה ב. (ע"פ חזית סל יין) [טור], ג. או מתייחד עמה בפני עדים וחוזר ובוועל.

בשפחה?

הרמ"ה - עושים כן תחילה בשפחה ואח"כ האישה, כמו שעשה ר"ג.

ב. וְהַטּוֹר כ' - אין עושים כן בשפחה תחילה, שרק ר"ג שלא היה בקי עשה כן, אבל לאחר שעשה כן שוב אנו בקיאים בדבר. כ"פ הרמ"א

✓רמב"ם כ' - שבודקים אותה (ולא הזכיר בדיקה של חבית).

ופי' ה"ה: בודקים אותה - ל"ד בדיקת פי החבית, אלא ה"ה בדיקה אחרת.

ג. כ' הרמב"ם: או מתייחד עמה בפני עדים וחוזר ובוועל.

ב"י - בפני עדים, פירוש שמכינים סודר בפני עדים ומתייחד עמה ובוועל, אבל אסור לבעול בפני עדים ממש.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (י): ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל, אמר ליה: רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה ליה: רבי עדיין בתולה אני.

אמר להן הביאו לי שתי שפחות אחת בתולה ואחת בעולה, הביאו לו, והושיבן על פי חבית של יין. בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף. אף זו הושיבה ולא היה ריחה נודף, אמר לו: לך זכה במקחך. ונבדוק אותה מעיקרא (בלי בדיקת שפחה)? ר"ג לא היה לו ניסיון בזה, וחשש שאינו בקי בבדיקה זו, לכן עשה כן קודם בשפחות.

פרש"י: ריחה נודף - מפיה מריחים ריח היין. כ"כ הרי"ף והרא"ש.

האם בימנו עושים כן תחילה

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"בודקין אותה"

א.

ח"מ (ג): פי' המגיד – שלפי הרמב"ם ל"ד בדיקת פי החבית, דה"ה לבדיקה אחרת. ולי נראה דס"ל הרמב"ם שהיין שלנו אינו חזק כל כך שיהא ריחה נודף. מ"מ בזה"ז אין אנו בקיאים בשום בדיקה (כמ"ש ביו"ד נז/יח).

ואף לטור – שבודקים בדיקה זו, לא חולק על הרמ"ה שמצריך לעשות בדיקה זו קודם בשפחה, שאם ר"ג לא היה בקי עד שניסה, כ"ש אנו.

הרה"ג יעקב יוסף: לפי ח"מ אין אנו בקיאים בבדיקה זו. מ"מ בימנו אפשר לבדוק ע"י רופאה אם היא בתולה.

ולכתחילה תלך לרופאה דתיה, ואם אי אפשר תלך ל' ב' רופאות חילוניות. ובדיעבד אפשר לסמוך אף על רופאה אחת, כיון שהדבר עשוי להתגלות (עי"י רופאה אחרת) אמרינן 'אומן לא מרע אומנותו'.

ג.

"או מתייחד עמה"

כיצר מותרת לחזור לבעלה, הרי הוא טוען שזינתה ואסורה עליו?

ח"מ (ד): לפי הרמב"ם מיירי במכחשת אותו ואז באשת ישראל ולא התקדשה ע"י אביה לפני גיל ג', שאז אינה נאסרת עליו ע"פ דיבורו (שיש כאן ס"ס: שמא לא נבעלה עדיין, ואת"ל נבעלה ולא מצאה בתולה שמא נבעלה לפני נישואין ולא נאסרה עליו). אבל אשת ישראל שנישאה קודם גיל ג' (שיש ספק אחד) אסורה לחזור לו, כיון שהוא טוען ברי שלא מצא לה בתולים.

כ"כ ב"ש (ה) – מיהו בש"ס (כתובות י:): משמע דלא איירי שהיא מכחישה אותו שלא בעל, אלא טוענת שבעל בהטיה שאז הוי ברי שלה כנגד שמא שלו שנאמנת ויבעול שנית (אף הכהן).

"מתייחד עמה בפני עדים ובוועל"

ב"ש (ז): כלומר היחוד הוא בפני עדים אבל הביאה אסור בפני עדים, ונראה דצריך למשמש אותה ולשמור שלא תביא דם הואיל לפי דבריו כבר בעיל ולא מצא דם.

סעיף ה: מתי מתירים כשטען שלא מצא דם

סעיף ה: א. טען טענת דמים, אם היתה ממשפחת דורקטי (פי' דור קטוע,

כלומר משפחה של עקרים שעל ידה הדור קטוע מבנים) – הרי זו בחזקתה. ב. ואם לאו, בודקים אותה שמא חולי גדול יש בה שיבש לחלוחית האיברים, או שהיתה מתענית ברעב, ומכניסין אותה למרחץ ומרטיבין אותה ומאכילין ומשקין אותה עד שתבעל שנית ונראה אם תוציא דם.

ג. ואם אין שם חולי ולא רעב וכיוצא בו, הרי זו טענה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (י): ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל הזקן, אמר לו: רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו: רבי ממשפחת דורקטי אני שאין להן לא דם נדה ולא דם בתולים. בדק רבן גמליאל בקרובותיה ומצא כדבריה. אמר לו: לך זכה במקחך אשריך שזכית למשפחת דורקטי. מאי דורקטי דור קטוע. אמר רבי חנינא תנחומים של הבל ניהמו רבן גמליאל לאותו האיש דתני רבי חייא כשם שהשאור יפה לעיסה כך דמים יפים לאשה.

פרש"י: דורקטי – דור קטוע, שאין לה דם נידה ולא דם בתולים. יפין לאישה – למהר לה הריון.

ב. שם: ההוא דאתא לקמיה דרבי, אמר ליה: רבי בעלתי ולא מצאתי דם. אמרה לו רבי: עדיין בתולה הייתי.

שני בצורת הוה ראה רבי שפניהם שחורים, ציווה עליהן והכניסום למרחץ והאכילום והשקום והכניסום לחדר בעל ומצא דם. אמר לו: לך זכה במקחך. קרי רבי עליהם

"צפד עורם על עצמם יבש היה כעץ".
פרש"י: שפניהם שחורים – מחמת רעבון.
כ' הרמב"ם: ואם אין שם חולי ולא רעב וכיוצא בו, הרי זו טענה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ממשפחת דורקטי"

ח"מ (ה): אף שהיא לא טענה אנו טוענים לה, כיון שהיא לא יודעת לטעון טענה זו, ומה מזיק לבדוק זכותה (רמב"ם), כ"כ הב"ש דלא משמע כן מהטור.

ב. "שמא חולי"

ב"ש (ט): דווקא טענת דמים תולים בחולי ולא בפתח פתוח. וכ"ה ברמב"ם.
משמע מהטור שאם טענה שממשפחת דורקטי היא ונמצא שקר, מ"מ אם אפשר לתלות בחולי תלינן, אף שכבר הוכחשה.

ג. "ה"ז טענה"

ח"מ (י): אפילו פתחה סתום הרי זו טענה לכו"ע, מאחר דליכא דם תלינן דוחק מחמת איזה סיבה.

סעיף ו: טענת פתח פתוח, בוגרת בטענת פתח פתוח, בחור בטענת

פתח פתוח

סעיף ו: א. טען טענת פתח פתוח, אומרים לו: (שמא) הטית או לא בעלת בנחת, ולפיכך לא הרגשת בדוחק. ב. אם אמר: לא כי, אלא פתח פתוח מצאתי, הרי זו טענה אם לא בגרה עדיין.

ג. וי"א שאפילו לא בגרה, אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח אם מצא דם.

ד. (וי"א) לטענת פתח פתוח לא יוכל לטעון רק נסוי, אבל בחור לא, ואלרצה, מלקין אותו כשטוען כך, למאחר שלא היה נסוי מתחלה אינו זקי בכך) [טור].

בנשוי.

נפק"מ בין התירוצים האם בחור נאמן: לפי תירוץ א - נאמן. לפי תירוץ ב - אינו נאמן ומלקים אותו שהוציא שם רע. פרש"י: בחור - לא נאמן ומלקין אותו שמעיו פניו. נשוי - נאמן.

להלכה:

- רש"י, רי"ף והרא"ש - כתירוץ ב' שבחור אינו נאמן, משום שאינו זקי בפתח פתוח. כ"פ הרמ"א (י"א).
- רמב"ם - כתירוץ א' שבחור נאמן, ומלקים אותו על שחשוד על העריות. כ"פ המחבר.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ג. "אם מצא דם"

ח"מ (ו): אף דמדינא עד שתחיה המכה תולין בדם בתולים, וא"כ מאי ראייה כשמצא דם שלא נבעלה מקודם? די"ל דכל זמן שיש דם עדיין אין פתוח לגמרי ופרצה דחוקה קרי לה בגמרא, וע"כ כל זמן שיש דם אינו יכול לטעון פתח פתוח דוודאי טועה או הטה.

"אם מצא דם"

ב"ש (יא): בר"ן מבואר שדווקא לעניין ממון מהני אם מצא דם, אבל לעניין איסור יש לחוש שמא הביאה דם ממקום אחר, או

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (י.): ההוא דאתא לקמיה דרבן גמליאל אמר ליה פתח פתוח מצאתי. אמר לו שמא הטיתה. איכא דאמרי הכי אמר ליה שמא במזיד הטיתה ועקרת לדשא ועברא (פירוש ששימש בכוח).

ב. כ' הרמב"ם - ואם אמר - לא כי, וודאי פתח פתוח מצאתי - טענתו טענה אם לא בגרה. ואף שמצא דם נאמן (פני יהושע - שתליון שהביאה דם ממקום אחר).

ג. ור"י פירש - כיון שנמצא דם אינו יכול לטעון טענת פתח פתוח.

כ"כ ה"ה בשם הרבה מפרשים - ומ"ש בגמרא (ט): שבטענת פתח פתוח מפסדת כתובתה איירי שאיבדה המפה, אבל בידוע שיצא דם אינו נאמן. כנ"ד הרמב"ן והרשב"א.

ד. שם (י.): ההוא דאתא לקמיה, דרב נחמן אמר ליה: פתח פתוח מצאתי. אמר ליה רב נחמן: אסבוהו כופרי (הלקוהו מלקות), מברכתא חביטא ליה (זונת העיר ששמה מברכתא שוכבת לפניו תמיד, שהוא זקי בפתח פתוח).

והא רב נחמן הוא דאמר מהימן? תירוץ א: מהימן ומסבינן ליה כופרי. תירוץ ב: אמר רב אחאי כאן בבחור, כאן

שמא דם זה מן הצדדים הוא. כנ"ד הרמב"ן והרשב"א.

ח"מ (ז): ואפילו לדעת הרמב"ם שאינו מחלק בין בחור לנשוי וס"ל דאף בחור מהימן, מ"מ ראוי להלקותו כאשר עשה ר"נ (כתובו' דף י') דהא הוא חשוד על הזנות מאחר שבקי בפתח פתוח.

ד. "אלדרכה מלקין אותו"

סעיף ז: טענת אונס בפתח פתוח, אם היא עדיין קטנה

סעיף ז: *כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה, אם הוא כהן כהן הרי היא אסורה עליו, ואם היא אשת ישראל מותרת לו, אלא אם כן קבל בה אביה קדושין פחות מג' שנים ויום אחד.

ב. הגה: וי"א הא לנאסרה באשת ישראל, דווקא כשאינה מתרלית עלמה (כשיש ס"ס אף בשותקת נאמנת – ה"מ), אבל אמרה: לאנסתי, נאמנת [טור].

ג. וי"א עוד דדווקא שהיא גדולה לפנינו, אבל אם היא עדיין קטנה, אינה נאסרת ב"י בשם רש"י וכ"נ מדברי הר"ן. וע"ל סימן קע"ח סעיף ג'.

כ"כ לעי"ל שו"ע (ו/יד) מלשון הרמב"ם: כהן שקדש גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה וטען שמצאה דרוסת איש – נאסרת עליו מספק, שמא קודם קידושין נבעלה או אחר קדושין.

אבל ישראל שטען טענה זו – לא נאסרה עליו (שיש כאן שני ספיקות: שמא קודם קידושין שמא אחר קידושין, ואפילו נאמר אחר קידושין, שמא באונס שמא ברצון, שהאנוסה מותרת לישראל).

לפיכך אם קדשה אביה לישראל והיא פחותה מבת שלש שנים ויום, וטען שמצאה דרוסת איש – נאסרת עליו מספק, שאין כאן אלא ספק אחד שמא באונס שמא ברצון, וספק של איסור תורה לחומרא (שאין את הספק שנבעלה קודם קידושין כיון שאז הייתה פחותה מבת שלוש והבתולים חוזרים).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

ואת"ל תחתיו שמא באונס?
ל"צ באשת כהן (שיש רק ספק אחד, כיון שאף האונס נאסרת עליו).

א. כתובות (ח:): אמר ר"א – האומר פתח

ואיב"א אף באשת ישראל, ומיירי שקיבל אביה קידושיה פחות מ ג' (שאם לא תחתיו

פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו.
אמאי ס"ס הוא: ספק תחתיו ספא לא,

בתוליה היו חוזרים).

הר"ן: ואין לומר אף באשת כהן יש ס"ס: שמא לא תחתיו, ואת"ל תחתיו שמא מוכת עץ? כיון שמוכת אינו שכיח. וכ"ה בירושלמי. וכ"כ ה"ה.

ב. כ' הרב יונה: מה שנאמן לאוסרה עליו דווקא שמכחישה אותו ואומרת בתולה הייתי או שותקת (או הוא נאמן). אבל אומרת: אמת שאיני בתולה אבל נאנסתי תחתיו - מותרת לבעלה ישראל, שטענתה ברי ושליו שמא (שהרי הוא לא יודע אם נאנסה).

כ"פ הר"ן - ול"א שנאמן לאוסרה עליו דווקא כשמכחישה אותו ואומרת בתולה הייתי או שותקת. אבל אומרת נאנסתי תחתיו - נאמנת ולא נאסרת, דקי"ל כר"ג ור"א (משנה יא:). ואף ששם מיירי לעניין כתובה, אפ"ה אף לעניין איסור נאמנת כיון שטוענת ברי והוא טוען שמא. וכ"ה בירושלמי, כ"ד ה"ה, רמב"ן, רשב"א. כ"פ הרמ"א.

אבל ה"ה - וי"מ דלעניין איסור אין להתירה כיון שיש רק ספק אחד (כיון שנישאת לפני ג1). כנ"ד הרמב"ם וכ"ד המחבר.

ג. קיבל אביה קידושה פחות מ ג1:

- פרש"י: פחותה מ ג1 - אבל עכשיו היא גדולה ופיתויה הוי מרצון, אבל אם גם עכשיו היא קטנה קי"ל פיתוי קטנה אונס ומותרת לבעלה ישראל. כ"פ הרמ"א.
- אבל הרמב"ם - קטנה שהשיאה אביה וזנתה ברצונה נאסרת על בעלה. וכבר

השיגו הראב"ד.

ודעת המחבר:

המחבר כאן - פסק כהרמב"ם. אבל בקעח/ג) - הביא את הרמב"ם בשם י"א ואת הראב"ד בשם וי"א (הלכה כ"א בתרא). וכ' ב"ש: ורו"פ פסקו כהראב"ד שקטנה לא נאסרת על בעלה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אם הוא כהן הרי היא אסורה"

ח"מ (ח): בימנו שמקדשין בשעת החופה ובעל מיד תוך ימי המשתה ואין הכלה מתייחדת עם אחרים שהרי יש תמיד שושבינין, אם מצא פתח פתוח הרי היה הדבר לפני הנישואין ולא נאסרה עליו אפילו היה בעלה כהן. כר ב"ש. פת"ש (ג) בשם בספר ב"מ - ה"מ כשכל העיר כשרים ואין קרוב הפוסלה בביאה לכהונה, אבל בעיר שיש גויים או פסולים אין להתיר, אלא אם כן יש תרי רובי להכשיר.

"הרי היא אסורה"

ב"ש (יג): בישראל שיש ס"ס: שמא אונס ושמא לא תחתיו - לכן מותרת. אבל בכהן שאף באונס אסורה יש רק ספק אחד ולכן אסורה לו. ואין לצרף ספק מוכת עץ כיון שאינו מצוי, א"נ מוכת עץ אינו גנאי ומדלא טענה כן אין לצרפו לספק. וא"ל שמא באונס ושמא ברצון כשהיתה קטנה ופיתוי קטנה קי"ל דמותרת, די"ל דהכל ספק אחד הוא כי פיתוי בקטנה הוי כאונס.

והא דנאסרה מחמת הטענה פתח פתוח אף על גב דקי"ל אין אשה נאסרת לבעלה אלא בשני עדים או בקינוי וסתירה. תירצו בגמ' (ריש כתובות) פתח פתוח הוי כשני עדים.

"הרי היא אסורה"

האם כופין אותו להוציא (פת"ש ג)?

• ת' מהרי"ל – כיון שפתח פתוח דינו כשני עדים (כתובות ט). כופין אותו להוציא.
 • אך מהר"י לוי (אחיו של הט"ז) – לא כופין, אף שאסורה עליו וטוה שיגרשנה כדי לצאת ידי שמים, אבל לא כופין אותו לגרשה.

פת"ש (ה): כ' פני יהושע – פשוט שמותרת לכהן אחר, שרק על זה אסורה דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא.
 ובת' מאהבה הסתפק – אם מותרת ליבם (אם מת בעלה בלא בנים), כיון שסוטה אסורה ליבם גם זו אסורה, א"ד כיון שמותרת לכהן אחר מותרת גם ליבם?

"אשת ישראל – מותרת"

ח"מ (ט): אבל אין לה כתובה שהרי לעניין כתובה יש ספק אחד שמא נאנסה תחתיו. אבל הספק שנבעלה קודם הרי כנסה בחזקת בתולה ונמצאת בעולה ואין לה כלום דהוי מקח טעות (כמ"ש סו/ה) (פרישה).
 אלא אם כן טענה ברי שנאנסה תחתיו (כמ"ש סעיף ט).

ב"ש (יד) – משמע שאם היה ס"ס (אחר) לא היתה מפסידה כתובתה. כ"כ תוס', ת' בן לב ורש"ך.
 והט"ז – חולק על זה, אין מוציאים ממון

מס"ס.

ב.

"אשת ישראל"

ח"מ (י): ה"ה באשת כהן אם טוענת שקודם קידושין נבעלה יכול לקיימה ולתת לה כתובה מנה, אחר שטוענת ברי. כ"כ ה"ה.

כ"כ ב"ש (טו) – אף שאמרה מוכת עץ אני מותרת אף לבעלה כהן, וכן כשיש לומר שמא היטה מותרת לו.

"שאינה מתרצת עצמה"

ב"ש (טז): כשיש ס"ס אף בשותקת נאמנת.

ב"ש (יז): אבל אמרה נאנסתי – אין לומר מיגו (בתולה הייתי במיגו דנאנסתי) כיון שהוא מכחישה בברי ושוייה נפשיה חתיכה איסורא.

"נאנסתי – נאמנת"

פת"ש (ח) אישה שהלך בעלה למרחוק והניחה כשנה ומחצה בכפר רחוק, ואח"כ ילדה, וטוענת שנאנסה מאדם רשע, האם מותרת לבעלה?

• ת' נו"ב – דינה כדין פתח פתוח שלדעת ר' יונה שבאונס מותרת לבעלה כשלא איבדה חזקת כשרות. כ"כ פמ"א – ה"ה לאונס שינה.

• וכנסת יחזקאל – אף שאומרת שנאנסה אינה נאמנת ואסורה על בעלה, דל"ד לפתח פתוח. לפי שבאונס אישה גדולה יש קול, והיו צריכים לדעת ע"ז. אבל פתח פתוח יכולה לומר שבקטנותה נאנסה שאין לו קול. ועוד שכאן ילדה ממזר, ומחמת

ושלחה מביתו לעיר קטנה רחוק כמה פרסאות לבית יהודי. וע"פ עדות היהודי הלז היתה עתים חלומה עיתים משוגעת, ובעוונות הרתה שמה וילדה בן. מה היא לבעלה?

תשובה: אם נדמה העניין לפיתוי קטנה, יש מחלוקת בפיתוי דקטנה (כדלקמן קע"ח ס"ג). ועוד שהרי עתים חלומה ויש ספק שאז זינתה. א"כ בנ"ד אסור דספיקא הוא ואין בידינו כח להתירה לבעלה.

מ"מ יש הרבה פוסקים שמתירים (עיין שם שמאריך הרבה).

הבושה אומרת שנאנסה לכן אינה נאמנת. ועוד שבפתח פתוח לא התחזק איסורא, שתיכף היא אומרת שנאנסה, אבל כאן תיכף שילדה ממזר הוחזקה באיסורא.

עוד שם בשם ת' נו"ב (י"ז): האשה שטוענת נאנסתי, אם הבעל אין לבו נוקפו כלל ובטוח בצדקת האשה שאומר שוודאי אינה משקרת, יש לחקור אצל השכנים אם האשה תמיד בחזקת צנועה ולא נשמע עליה דבר פריצות יוכל להתירה.

עוד שם בשם ת' כנסת יחזקאל: אשה אחת שנשתגעה בהיותה תחת בעלה ישראל

סעיף זז: בטענת בתולים מפסידה עיקר כתובה ולא התוספת

סעיף זז: א אף כשאמרו שטענתו על הבתולים טענה, אינה מפסדת אלא

עיקר כתובה, אבל התוספת יש לה, **ב** אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה, או שהודית לו שהיא בעולה קודם שתתארס, והטעתו (שאו מפסידה גם התוספת).

ג לפיכך יש לו להשביעה בנקיטת חפץ, כדין כל הנשבעים ונוטלים, ואח"כ תגבה התוספת.

ד ויש לה להחרים סתם על מי שטען עליה שקר.

בטענת פתח פתוח מצאתי, ה"מ מנה מאתים, אבל תוספת גובה. כ"ד הרי"ף והרא"ש (אע"פ שמסברא נראה שגם תוספת הפסידה).

ב"י – והסברא שרק לעניין מנה/מאתים שתקנו חכמים, האמינו לו בפתח פתוח, אבל לא לעניין מה שהוא הוסיף מדעתו שזהו מתנה בעלמא.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א כתובות (ט:): אמר ר"י אמר שמואל – האומר פתח פתוח מצאתי, נאמן, שחכמים תקנו לבנות ישראל לבתולה 200 ולאמנה 100, והם האמינו בטענת פתח פתוח, דחזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה.

ב הגאונים: אף שנאמן להפסיד כתובתה

בטענה שלא מצא לה דם:

• וה"ה – י"מ דווקא בטענת פתח פתוח שאינה טענה ברורה, אבל בטוען שלא מצא דם נאמן אף להפסידה התוספת, אף שהיא מכחשת ואומרת מצא ואבד. כ"כ הרשב"א.

• ב'ואין כן דעת רבנו (הרמב"ם) – שאינה מספידה התוספת רק בראיה ברורה, וכן עיקר. כ"כ הר"ן – אלא אם כן נודע בראיה ברורה שהיתה בעולה או שהודית לו.

ג'כ' הגאונים: לכן יכול בעלה להשביעה על התוספת, כדין הנשבעים ונוטלים. כ"פ הרמב"ם.

כ' ה"ה: מ"ש הנשבעים ונוטלים – כגון לווה שטוען למלוה פרעתין, המלווה נשבע ונוטל. ואין זה דומה לטענת פרעון, ששטר עומד לפרעון, מה שאין כן כתובה.

ד'כ' הגאונים: היא לא יכולה להשביעו שלא מצא לה בתולים, אלא תחרים סתם על מי שטוען עליה שקר. כ"כ הרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אלא עיקר כתובתה"

ב"ש (יה): מבואר בכתובות (י). – שאם הכתובה היתה דאורייתא לא היה נאמן להפסיד כתובתה, וכיון שהיא דרבנן נאמן, שהם תיקנו כתובה והם האמינו לו מטעם חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה (שאם היה שונא אותה לא היה עושה סעודה). כ"כ רש"י, הר"ן והמרדכי.

• הר"ן וה"ה – לכן אם לא טרח בסעודה

– לא נאמן. אבל כשטוען שלא מצא דם א"צ חזקה זו כי יכול לברר, מש"ה אף שלא טרח בסעודה נאמן.

• והרמב"ם וטור – לא משמע כן, אפילו בטענת דמים אינו נאמן (בלא טרח). ואפשר לפי מנהג שלנו דאין משמשינן ויש חשש שמא איבד הדם ולכן צריך לומר אפי' בטענות דמים חזקה אין אדם טורח בסעודה.

[סיכום: כשלא טרח בסעודה

הר"ן וה"ה – לא נאמן להפסיד כתובתה, אלא אם כן טוען שלא מצא דם. מרדכי והטור – אף בטענת דמים לא נאמן להפסיד כתובתה כשלא טרח (שיש לחוש שאבד)].

ט"ז (ו): מ"ש שאם לא טרח בסעודה לא נאמן – עכשיו שרוב חתנים אין עושים הם החתונה, אלא אבי הכלה, אם כן אין החתן נאמן בטענות בתולים להפסיד כתובתה.

"אבל תוספת יש לה"

ב"ש (יט): והרשב"ם פסק שאף תוספת הפסידה. כ"פ שליטי גיבורים. מ"מ להלכה רו"פ פסקו שלא הפסידה התוספת.

מיהו בטענת דמים יש לומר דקי"ל כהני פוסקים שמפסדת אף התוספת.

(ראש פינה – וטעם הדבר שמפסידה התוספת – לפי שיש ס"ס שמפסידה התוספת: שמא הלכה כרשב"ם שבכל אופן מפסידה התוספת. ושמא הלכה כהר"ן וה"ה שבטענת דמים מפסידה התוספת.)

ואף שב (קטז/א) בחייבי לאוין שלא הכיר בה יש לה תוספת, שאני כאן שלא כתב תוספת רק משום חיבת ביאה ולכן אין לה תוספת (ודמי לבעלת מום קיד/ד).

וכתב בית הלל – ה"ה שני שותפים בסחורה אחת ומכר א' סחורה בלי ידיעת חבירו – אין צריך הלוקח להחזיר הסחורה הואיל הוא דרכו למכור, רק זה השותף חייב לשלם לחבירו מה שהפסיד לו בממכרו קודם הזמן (כמ"ש בח"ה סימן קע"ו – יד).

אה"ע פ"ו: שאין חזקה בנכסי אשת איש, ובו ב' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף א: חזקה לאיש בנכסי אשתו, חזקת נזקין בנכסי אשתו..... 238

סעיף ב: חזקה בנכסי אשת איש..... 239

סעיף א: חזקה לאיש בנכסי אשתו. חזקת נזקין בנכסי אשתו

סעיף א: אין לאיש חזקה בנכסי מלוג של אשתו שאכלם שני חזקה, ^ב אף על פי שהתנה עמה שאין לו פירות בנכסיה. וכן אין לאשה חזקה בנכסי בעלה, ע"י שאכלתם שני חזקה.

^ב הגה: ודווקא בחזקה כזו, אבל בחזקת נזיקין, כגון פתיחת חלונות וכדומה לזה, יס' לאיש חזקה בנכסי אשתו, והוא הדין לאשה על בעלה. [רי"ו]. וע' בחושן המשפט סימן קמ"ט סעיפים ט, י (דשם מבואר די"ח ע"ז).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

^א ב"ב (מב.): אין לאיש חזקה בנכסי אשתו ולא האישה בנכסי בעלה.
פרשב"ם: אין איש – האוכל פירות נכסי מלוג שלה חזקה בנכסיה, שדרכו לאכול (ואין האישה חוששת למחות). בנכסי בעלה – אם אכלה פירות שדה בעלה ג' שנים אינה יכולה לטעון לקוח בידי, כיון שהבעל חייב במזונותיה הניח לה השדה.

^ב שם (מט.): חזקה בנכסי אשתו – פשיטא, כיון שיש לו פירות מנכסי מלוג שלה הרי הוא אוכל?
ל"צ שכתב לה (בעודה ארוסה) דין ודברים אין לי בנכסייך (ואין לו זכות בפירות), אפ"ה אין לו חזקה כיון שאינה מקפדת שבעלה אוכל מהפירות שלא כדין.

^ג כ' רי"ו: אין חזקה דווקא בדבר שצריך טענה (אתה מכרתה לי), אבל בדבר שא"צ

אה"ע – פ"ז

ח"מ (ב): אף שהשתמשה כמה שנים, ואף שיחד שדה למזונותיה ואכלה משדה אחר, אין לה חזקה (רמב"ם).

ב"ש (ב) – ואם נתגרשה או אפילו ספק נתגרשה יש לה חזקה כשאכלה פירות בעלה (ח"מ קמט"ו).

ב. "אבל בחזקת נזקין"

ח"מ (ג): בחו"מ (קמ"ט) כתב דין זה בשם י"א, משום שאינו מוסכם, שהרי דעת הרמב"ם אפי' חפר וקלקל הקרקע אין לאיש חזקה מכ"ש פתיחת החלונות, דיכולה האשה לומר לא מחלתי תשמיש זה לדורות רק עם בעלי לא דקדקתי לפי שעה, וכ"כ הריטב"א.

טענה, כגון פתיחת חלונות וכיו"ב יש לאיש חזקה בנכסי אשתו (אם לא מחתה בו), כמו אחר בנכסי אחר.

כ"פ הרמב"ם – והוסיף אפילו התנה עמה בעודה ארוסה שלא ירשנה – אין לו חזקה. לאפוקי רי"ו – דס"ל שבכה"ג יש לה חזקת נזקין.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אע"פ שהתנה"

ח"מ (א): לפי שאין דרך האשה לדקדק על בעלה שאוכל פירות אף שהתנה עמה שלא יאכל (רמב"ם). כ"ד הב"ש.

"וכן אין לאישה חזקה"

סעיף ב: חזקה בנכסי אשת איש

סעיף ב: א. מי שהחזיק בנכסי אשת איש – לא עלתה לו חזקה, ב. אלא אם כן

החזיק בהן ג' שנים אחר מות בעלה. (ועיין בחו"מ סימן קמ"ט).

הבעל, ומת הבעל ונשארו בידו ג' שנים אחרי מותו, וטען מכרתם לבעל בפני ואני קניתיים ממנו – נאמן במגו שאם היה רוצה היה טוען קניתיים ממך אחרי מות בעליך.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "לא עלתה לו חזקה"

תוס': אפילו כתב לה בעלה 'דין ודברים אין לי בנכסייך' (שאז אין לו רשות בנכסים ולא סומכת על בעלה), עם כל זאת אין לאחר חזקה בנכסיה, כיון שאם מתה בעלה יורשה, סומכת עליו שימחה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. ב"ב (ג): אין לאיש חזקה בנכסי אשתו. והאמר רב אשת איש צריכה למחות. במאן? אילימא באחר – והאמר רב אין מחזיקין בנכסי אשת איש, אלא לאו בבעל (וקשיא)?

ב. רב יוסף אמר: לעולם באחר וכגון שאכלה מקצת חזקה בחיי הבעל ושלש לאחר מיתת הבעל, מיגו דאי בעי אמר ליה אנא זבינתה מינך, כי א"ל נמי את זבינתה ליה וזבנה ניהלי מהימן.

כ"פ הטור – ואם ירד אחר לנכסיה בחיי

ח"מ (ג): וטען בפני אתה מכרת לבעלך והוא מכר לי אז נאמן במיגו אתה מכרת לי ואפילו התחיל להחזיק בחיי בעלה.

והקשה הב"ש (ד) – למה לא אוקמי שם הא דתניא אשת איש צריכה למחות, דאיירי בכה"ג דהבעל סילק את עצמו אף מירושה והחזיק אחר? ומדלא תירץ כן ש"מ אף בכה"ג אין מחזיקין וכן משמע מתשו' רשב"א.

ובאה"ט (ג) – ואישתמיטתיה ליה דברי הדרישה (ח"מ קמ"ט) שתירץ דכיון דרב סתמא קאמר אשת איש צריכה למחות דוחק לומר דאיירי דווקא בכתב לה וכו' ע"ש.

"חוקה אלא אם כן החזיק"

ב"ש (ד): רק כשבא בטענה, 'בפני את מכרת לבעלך והוא מכר לי', אז נאמן במיגו את מכרת לי ואפילו התחיל להחזיק בחיי בעלה.

ח"מ (ד) – משמע שאם סילק עצמו גם מירושה יש לאחר חוקה בנכסיה, שהרי לא סומכת עליו יותר וצריכה למחות לעצמה.

והב"ש (ד) – חולק, שהרי –

א). הגמרא לא העמידה שצריכה למחות כה"ג שבעלה סילק עצמו אף מירושה. משמע שאף בכה"ג אין מחזיקים.

ב). וכ"מ מהרשב"א שכתב: הבעל כאפוטרופוס שלה, שסומכת עליו ולא מוחה. משמע אף שאין שום הנאה לבעל סומכת עליו.

ג). ומה שכתבו התוס': 'כיון שאם מתה יורשה' פירוש שבכל גוונא אינו יכול להסתלק מירושה ויש לו הנאה, אבל באמת אף שאין לו הנאה אין מחזיקים.

ב"ש" לא עלתה לו חוקה אלא אם כן

החזיק"

אה"ע פ"ז: כל היוצאת מתזוזת בעלה במיתה או בגט או

במיאון נוטלת נכסים, ובו י"ב סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

סעיף ה: הקדישו היורשים אחר מות אביהם, נכסי צאן ברזל..... 245
 סעיף ו: הכניסה לו קרקע, וכיוצאת יש בו פירות..... 246
 סעיף ז: הוציא הוצאות על נכסי מלוג וגירשה, הוציא הוצאות להביא מעותיה מרחוק..... 247

סעיף א: אשה שיוצאת מתחת בעלה נוטלת כל נכסיה..... 241
 סעיף ב: נכסי צאן ברזל שפחתו..... 242
 סעיף ג: אם רוצה ליטול הכלים שהכניסה לו ולא מעות..... 243
 סעיף ד: אינה רוצה ליטול הכליה..... 245

אה"ע – פ"ח

סעיף זז: כנ"ל מסעיף ז', איך תהיה השומא 250.....	סעיף יא: הוציא הוצאות על נכסי אשתו ומת 252.....
סעיף ט: הוציא הוצאות על נכסי אשתו ומרדה בו 250.....	סעיף יב: בעל שהוריד אריסין לנכסי אשתו ואח"כ גירשה 253.....
סעיף י: הוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה ומיאנה בו 251.....	

סעיף א: אשה שיוצאת מתחת בעלה נוטלת כל נכסיה

סעיף א: א האשה שיוצאת מתחת יד בעלה, בין במיתה בין בגרושין – נוטלת כל נכסיה בלא שבועה (כיון שהם בעין לא שייך צררי אתפסי – ט"ז), בין נכסי מלוג בין נכסי צאן ברזל, אף על פי שאינה נוטלת כתובתה (כשהיא אלמנה) [טור] אלא בשבועה, נכסיה נוטלת בלא שבועה.

ב ונכסי מלוג נוטלתן כמו שהם, אפילו בלו הרבה ואין ראוי לעשות בהם מעין מלאכתן ראשונה (אפי' אם פשע הבעל בהם פטור דהוי פשיעה בבעלים – ח"מ). ואם אבדו לגמרי, אינו משלם לה. ואם הוקרו, הוקרו לה.

ג (ועיין לקמן סימן כ"ג – א) אם יוכלה לתצווע צחיי בעלה), (דשם מבואר שאינה יכולה לתבוע נכסיה בחיי בעלה).

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א כתובות (נה.): מטלטלים (המייחד מטלטלים לכתובת אשתו) ונמצאים בעין – נוטלת בלא שבועה.
פרש"י: ולא חיישינן לצררי, שהרי מטלטלים אלו הם הצררי.
נוטלת נכסיה:

✓ פומבדיתא אמרי – בלא שבועה.

בני מתא מחסיא אמרי – בשבועה.

והלכתא (נפרעת מהקרקעות) בלא שבועה.

✓ ופסק הטור: ה"ה בנכסי מלוג או צאן ברזל אם הם בעין נוטלת בלא שבועה.

כ"פ הרמב"ם. כ"כ הב"י – פשוט הוא.
וכ' הטור – אבל אלמנה אינה נוטלת בלא שבועה דחיישינן לצררי. מה שאין כן בגרושה דלא חיישינן שהרי בעלה חי.

ב יבמות (טו.): אלו הם עבדי מלוג – אם מתו מתו לה, ואם הותירו הותירו לה.
ופסק הטור: וכן אם הם בעין אף שבלו הרבה ואין ראויים לעין מלאכתן ראשונה נוטלתו כמות שהן.
ב"י – וקמ"ל כל שבלו ואינם ראויים למלאכתן ראשונה חשוב כמתו בעבדים שפטור.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "נוטלת כל נכסיה בלא שבועה"

ואם אינם בעין:

■ ח"מ (א) בשם ה"ה – אם אינם בעין ובאה לגבות מהיתומים צריכה שבועה, ואם מתה בלא שבועה אין יורשיה גובים מהיתומים.

■ כ"כ ב"ש (א) – אמנם ע"פ התוס' הטעם שאלמנה צריכה שבועה (אע"ג דקי"ל אין אדם פורע תוך זמנו) משום שאלמנה יש לה כתובה מתקנת חז"ל חיישינן לצררי טפי. לפ"ז נכסי מלוג ונכסי צאן ברזל א"צ שבועה אף שאינם בעין.

סעיף ב: נכסי צאן ברזל שפחתו

סעיף ב: א. נכסי צאן ברזל שהם נקראים נדוניה, מן הדין אם פחתו צריך לשלם

כל הפחת, אף על פי שראויה למלאכתן ראשונה. ב. אבל נהגו שכל זמן שראויים לעשות מעין מלאכתן ראשונה, אפילו הם בלויין הרבה, נוטלתן כמו שהן. ג. ואם לא היו עושין מעין מלאכתן ראשונה – חייב לשלם דמיהם ששמו עליו בשעת הנשואין, ואם הוקרו, אינה נוטלתן אלא שומא ראשונה של שעת הנשואין.

ד. בד"א, במקום שנוהגין לכתוב בכתובה: 'הכניסה לו כלי פלוני בסך כך וכך, וכלי פלוני בסך כך וכך', אבל במקום שאין כותבין בכתובה שום כלי בפרטות, אלא כוללים הכל, וכותבין: 'הכניסה לו בבגדים ותכשיטים סך כך וכך מעות' (אין מקום לאותו מנהג כלל), הרי סך אותן המעות חוב עליו, ואפילו היו הנכסים חדשים חוזרים לשום אותם כמו ששוויים עכשיו, ואם פחתו פחתו לו (ומשלם ההפרש), ואם הותירו הותירו לו, ואין חוששים לשומא ראשונה כלל (פירוש – שאין אומרים לה לקחתם כשומא ראשונה אלא כשומא של עכשיו, ואם הותירו אם פחתו – עליו הכל). [ב"י]

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. יבמות (טו.): משנה – אלו הן נכסי צאן ברזל: אם מתו מתו לו, ואם הותירו הותירו לו.

וכ' הטור – ולכן מדין הגמרא כיון שהבעל חייב באחריותן כמו ששמו אותן תחילה, ואם פחתו משלימים לה, ואם הותירו בחיי הבעל המותר ליורשי הבעל.

ב. וכ' הרי"ף: והאידנא נהגו שאין הבעל מתחייב במה שנכחש ולא ביתרות הדמים, וכל זמן שראויים למלאכתן הראשונה נוטלתן כמות שהן, אבל אם אינם ראויים למלאכתן ראשונה משלמים לה כל דמיהם. ולכן כל המקבל ע"ד המנהג מקבל. כ"כ רמב"ם והרא"ש.

אה"ע – פ"ח

כשהכלי בעין והוקרו שייך הרווח לה ולא כשכלו.

ד"י "בר"א... הרי סך אותן המעות חוב

עליו"

הוסיף הב"י: אחר כמה שנים שכתבתי זה קם חכם אחד ופסק כמנהג שכתבו הרי"ף, אף לנוהגים שלא לכתוב שום כלי בפרטות, וחלקנו עליו והסכימו עמי כל חכמי העיר.

"אם פחתו פחתו לו"

ט"ז (ג): ודווקא אם הפחת מצד שבלו או שזל השער, אבל כל שאלו רואים שלא נפחתו לה מחמת הזמן ולא מחמת שבלו, אז נוטלתן כמות שהם באותו סכום שקבלם הבעל, וכן עשינו מעשה (רשד"ם).

ג. והוסיף הרמב"ם – ולפי מנהג זה, כשם שלא משלם הפחת כך אינו נוטל השבח, אלא הם של האישה. וה"ה כ': שהמנהג בארצותינו כדין הגמרא שנכסי צאן ברזל הרי הם כחוב גמור על הבעל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ג. "בשומא הראשונה"

ב"ש (ג): כ"כ הרמב"ם, והרוויח הוא לה דמאחר דמנהג הוא שאין הבעל משלם הפחת א"כ גם אם הותירו לא הותירו לו אלא לה. מיהו אם לא היו עושים מעין מלאכתן הראשונה ועכשיו הוקרו א"צ לשלם אלא כשומא הראשונה דווקא

סעיף ג: אם רוצה ליטול הכלים שהכניסה לו ולא מעות

סעיף ג: א. אם היא אומרת: כלי אני נוטלת, והוא אומר: דמיה אני נותן – שומעין לה, ב. והוא שיהיו עושין מעין מלאכתן. ג. וה"ה לולדות של שפחה ובהמה של נכסי מלוג.

ד. ולא עוד, אלא אפילו הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותם עליו באלף זוז, והוקרו ועמדו באלפים – נוטלת אחד באלף שלה, והשני אם רצתה לתת דמיו ולנטלו משום שבה בית אביה, שומעין לה.

✓ רב יהודה אומר – הדין עמה, משום שבה בית אביה. ורבי אמי אומר – הדין עמו. ואיפסקא: הלכה כרב יהודה שהדין עמה. פרש"י: כלי – שהכניסה לו דבר מסוים וכשגירשה באה ליטול כתובתה ורוצה

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. יבמות (סו.): איתמר – המכנסת לבעלה (פירוש נכסי צאן ברזל). היא אומרת – כלי אני נוטלת, והוא אומר – דמים אני נותן לך:

ליטול הכלים.

ב.כ' הריב"ש: ואם אין האישה רוצה ליטול הכלים אלא דמים, הבעל יכול לסלק בכלים אלו, כיון שהמטלטלים מיוחדים לה ואין הבעל רשאי למוכרם, ואף היא אינה צריכה שבועה לנוטלם הוי כאילו משכון ואפותקי, ובשדה אפותקי אין בע"ח גובה רק ממנה, אלא אם כן שטפה נהר. כ"פ לקמן (פח/ד). ואם פחתו או התייקרו פחתו לו וצריך לשלם הפחת במעות.

וכן אם אינם עושים כעין מלאכתם ראשונה הרי הם כאילו נגנבו ואינה לוקחת בלאות שהרי אין בהם שבח בית אביה, וכן הוא אינו יכול לכופה ליטול בלאות כל שיש לו מעות (שאם אין לו מעות כל מילי מיטב הוא).

ג. כתובות (עט:): תניא – וולד בהמת נכסי מלוג לבעל, וולד שפחת מלוג לאישה. **חנניה בן אחי יאשיה אומר – הכל לבעל.**

אמר ר"נ: מודה חנניה שאם נתגרשה נותנת דמים ונוטלתם מפני שבח בית אביה.

מפני שבח בית אביה

• **הרא"ש והטור –** אף בוולד בהמה (וכ"ש בוולד שפחה) יש שבח בית אביה ויכולה לנוטלן. כ"פ המחבר כאן.

כ"כ הרמ"ה – דס"ל שבוולד בהמה שייך שבח בית אביה, וס"ל אפילו בעודה תחתיו אינו רשאי למכור (ב"ש: והב"ח חלק על הרמ"ה שאין רשאי למכור).

• **ורש"י, הרמב"ם והריב"ש –** רק בוולד שפחה יש שבח בית אביה ולא בוולד

בהמה. כ"פ שו"ע (פה/טז).

האם רשאי הבעל למכור וולד שפחה ובהמת נכסי מלוג בעוד אשתו תחתיו?

- הרמ"ה – אינו רשאי למכור כיון שיכולה ליטלם בדמים כשתצא ממנו.
- והרא"ש כ' – שיכול למכור כיון שפירות נכסי מלוג שלו הם. אלא שאם נשאר כשהיא מתגרשת יכולה ליטלם בדמים. כ"כ ח"מ וב"ש.

ד. שם (סז:): הכניסה לו שני כלים באלף זוז ושבחו ועמדו על שני אלפים. אחד – נוטלתו בכתובתה, ואחד – נותנת דמים ונוטלתו מפני שבח בית אביה. **מאי קמ"ל?** ה"מ היכא דמטיא למשקל בכתובתה אבל מיתן דמי ומישקל לא, קמ"ל.

כ"פ הטור: אלא אפילו הכניסה לו שני כלים או שתי שפחות בתורת נכסי צאן ברזל, ושמו אותם עליו באלף זוז, והוקרו ועמדו באלפים – נוטלת אחד באלף שלה, והשני אם רצתה לתת דמיו ולנטלו משום שבח בית אביה, שומעין לה.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "שומעים לה והוא שיהיו עושין מעין

מלאכתן"

ח"מ (ה): והבעל משלם הפחת, ואם אין ראויים למלאכתן ראשונה שוב אין שבח בית אביה ויכול הבעל לעכב לתת לה, ואף אם תמחל על הפחת, (אלא משלם לה דמים). כמ"ש הריב"ש.

"שומעים לה"

אה"ע – פ"ח

מ"מ הרשד"ם כ' – היורשים יכולים לומר כלי זה אני נוטלים. כ"כ כנה"ג.
ואם מכרה כתובתה (פירוש נכסי צאן ברזל) יכולים היורשים לסלק הלוקח בדמים (מהרי"ט).

"מעין מלאכתן"

ב"ש (ה): דאז שייך שבח בית אביה ונוטלת כשומא של עכשיו, ואם אין עושים מעין מלאכתן אפי' אם רוצה למחול על הפחת ורצונה ליקח כמות שהן, יכול הוא לעכב וא"צ ליתן לה. וכ"מ מריב"ש.
וכ"כ בח"מ (ז) – יכול הבעל לסלקה, כלומר ושמין אותן בשווין עכשיו והפחת משלם לה הבעל הכל במעות או בשאר מטלטלין אם אין לו מעות.

ב"ש (ד): ואף למנהג שלנו שלא מפרטים בכתובה שום כלי, מ"מ שייך שבח בית אביה בכלים שהכניסה לו, וכמו וולד שפחה אף שאין מפרטים בכתובה שייך שבח בית אביה. כ"כ הט"ז.

כ"מ מהרא"ש והטור – דס"ל וולד בהמה וולד שפחה שייך שבח בית אביה (אף שכל זמן שהיא תחתיו רשאי הבעל למכור). ש"מ אף על גב דרשאי להוציא ולמכור מ"מ שייך שבח בית אביה. לכן אפי' בזה"ז אם עדיין אותן מטלטלין שהכניסה לו הן בעין, יכולה לומר את כליי אני לוקחת בעת גביות כתובתא.

באה"ט (ד): דווקא היא עצמה, אבל יורשיה (אחר שמתה) הרשות ביד הבעל לתת להם מה שירצה (מהריב"ל).

סעיף ד: אינה רוצה ליטול כליה

סעיף ד: אם האשה אינה רוצה כליה (אלא מעות), אף ע"פ שיש לבעל מעות, יכול לסלקה בכליה, והוא שיהיו עושיין מעין מלאכתן [ריב"ש לעיל סעיף ג].

ח"מ (ז): יכול לסלקה בכליה והוא שיהיו עושיין – כלומר ושמין אותן בשווין עכשיו, והפחת משלם לה הבעל הכל במעות או בשאר מטלטלין אם אין לו מעות.

סעיף ה: הקדישו היורשים אחר מות אביהם, נכסי צאן ברזל

סעיף ה: אם הקדישו היורשיין אחר מות אביהם נכסי צאן ברזל, או שפירשו אותו על המת בענין שנאסר בהנאה – נותנין לה דמיו.

בכתובתה. מת הבעל, שקלוה יתמי ופרסוה אמיתנא (ע"ג מיתת המת).
אמר רבא: קנייה מיתנא (ואסור בהנאה) דכיון שעדיין לא גבתה חל הקדש

❖ שורשי הלכה (המקורות)

יבמות (י:): ההיא איתתא דעיילה ליה לגברא (הכניסה לבעלה) איצטלא דמילתא

אה"ע – פ"ח

שחל על כל העולם, מפקיע שעבוד האישה.

■ תוס' (תירוץ שני) – קונם שאוסרת נכסי מלוג על בעלה – לא מהני, כיון שידו עדיפה מידה.

■ ונמ"י כ' – גם הקדש לא מפקיע שעבוד, ושאני טלית שפרשו על המת שמפקיע שיעבוד האישה משום כבודו של מת.

ורא"ש כ' – לעניין כתובה לא אלמוה דרבנן לשעבוד האישה.

נפק"מ בין הטעמים: אם הקדישה האישה נכסי מלוג שלה:

■ לתוס' (1) – ההקדש חל, שהקדש כוחו להפקיע שעבוד.

■ ולפי הרא"ש – ההקדש לא חל לפי שמשעבדים לבעל. וכן לפי תוס' (2) – אינה יכולה להקדיש נכסי מלוג שידו עדיפה מידה.

היתומים, ואינם צריכם להחזיר רק דמים. ✓ כ"פ הטור: אם הקדישו היורשין אחר מות אביהם נכסי צאן ברזל, או שפירשו אותו על המת בענין שנאסר בהנאה – נותנין לה דמיו. כ"פ שו"ע.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"הקדישו"

ח"מ (ז): ודווקא קדושת הגוף מפקיע שעבוד, אבל קדשות דמים לא מפקיע (והאישה יכולה ליטלם).

ב"ש (ט): איך ההקדש חל, הרי אם אמרה קונם מעשי ידי – אינם נאסרים כיון שמשועבדים לבעלה, דאלמוה חז"ל לשעבוד דבעל, וכן בשעבוד האישה קי"ל שאלמוה חז"ל?

■ תוס' (תירוץ ראשון) – שאני קונם שאינה אסורה על כל העולם ולכן לא מפקיע שעבוד הבעל, מה שאין כן הקדש היתומים

סעיף ו: הכניסה לו קרקע, וכשיוצאת יש בו פירות

סעיף ו: א. הכניסה לו קרקע, וכשיוצאה יש בו פירות מחוברים, נוטלתו עם פירותיו, אפילו הגיע זמנן ליקצר.

ב. תלשן הבעל קודם הגירושין, הרי הם שלו אפילו לא הגיע זמנם ליקצר.

בפירות וכמה היא יפה בלא פירות ומותר ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

וחכמים אומרים – המחברים לקרקע שלו, והתלושין מן הקרקע שלה, וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

ר"ש אומר – מקום שיפה כוחו בכניסתה הורע כוחו ביציאתה מקום שהורע כוחו

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (עט): משנה – הכניסה לו פירות התלושין מן הקרקע ילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות.

המחברים בקרקע:

ר' מאיר אומר – שמין אותה כמה היא יפה

אה"ע – פ"ח

- ור"י הלוי – פסק כחמים שהפירות שלו. כ"כ הרמ"ה.
- ובה"ג – ר"ש לא חולק על חכמים אלא מוסיף. שחכמים כתבו הדין בכניסה שהפירות שלו, ור"ש הוסיף הדין ביציאה שפירות המחוברים שלה.

ב.כ' הטור: ואם תלשם הבעל קודם הגירושין זכה בהם אפילו לא הגיע זמן להיקצץ. ב"י – וכ"מ מהרא"ש שכתב שכל הנלקטים תחתיו – שלו הם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "הכניסה לו קרקע"

ב"ש (ח): מיירי בנכסי מלוג ולא נכסי צאן ברזל, ואז הפירות שייכים לה בחינם. וח"מ (ט) – הבין דמיירי גם בנכסי צאן ברזל, שהרי 'הכניסה לו קרקע' משמע דמיירי בצאן ברזל ולא בנכסי מלוג כפשט המשנה.

וכ' הב"ש – ל"ק, דלשון הכניסה מצינו בש"ס בנכסי מלוג, לכן מסתבר דאיירי כאן בנכסי מלוג.

א. "אפי' הגיע זמן ליקצור"

ב"ש (ט): אף על גב דקי"ל כל העומד להיקצור כקציר דמי, הכא תקנת חז"ל הוא דפירות שלא לקט שלה הם.

בכניסתה יפה כוחו ביציאתה. כיצד פירות המחוברים לקרקע בכניסתה שלו וביציאתה שלה והתלושין מן הקרקע בכניסתה שלה וביציאתה שלו.

כלומר: לפי ר"ש

ביציאה	בכניסה	
שלה, לפי ת"ק שלו	שלו	פירות המחוברים
שלו	שלה	פירות התלושים

גמ' (עט:): ר"ש היינו ת"ק?

אמר אביי: מחוברים בשעת יציאה א"ב (שלחכמים – שלו לפי שגדל ברשותו, ולר"ש – שלה).

להלכה:

• **✓ הר"ח,** והרי"ף והרמב"ם – הלכה כר"ש שפירות המחוברים בשעת יציאה שלה הם.

כ"פ הרא"ש – דמסתברה טעמייהו שמשווים בכניסה וביציאה (שדין הפירות: מחוברים – כקרקע, התלושים – לאו קרקע). כ"פ הראב"ד.

כ"פ רבנו יונה – אפילו פירות גמורים שהגיעו להיתלש בכניסתן – שלו, וביציאתן – שלה. ואף דקי"ל על העומד להיקצץ כקצוץ דמי! שאני אכילת פירות שהיא תקנת חכמים.

סעיף ז: הוציא הוצאות על נכסי מלוג וגירשה, הוציא הוצאות

להביא מעותיה מרחוק

סעיף ז: א. הוציא הוצאות על נכסי מלוג של אשתו וגרשה: בין שהוציא מעט

ואכל פירות הרבה, בין שהוציא הרבה ואכל פירות מעט, **ב**. אפילו אכל גרוגרות אחת דרך כבוד, כדרך איש בביתו, או שאכל דינר אפילו שלא דרך כבוד, **ג**. ואפילו לא לקח בפירות ממה שהוציא אלא חבילה אחת של זמורות – מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל.

ד. הוציא ולא אכל, או שאכל פחות מכשיעור – שמין כמה השביחו ושואלין אותו כמה הוציא: אם השבח יותר על ההוצאה – ישבע בנקיטת חפץ כמה הוציא ונוטל ההוצאה. ואם ההוצאה יתירה על השבח – אין לו מההוצאה אלא כשיעור השבח, ובשבועה (כלומר נוטל המינימום בין השבח להוצאה).

ה. וה"ה למי שנפלו לה נכסים במקום רחוק והוציא עליהם הוצאות להביאם, ולקח בהם קרקע ואכל מהפירות כשיעור או פחות. ואם לא אכל אלא מהקרן, ישבע כמה הוציא, ויטול עד כדי השבח (ומנכין לו מה שאכל מן הקרן – ח"מ).

ו. (והא דנוטל צצבעה, דווקא כשאין האשה מכחישו, אבל מכחישו, לא) [מרדכי].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (ע"ט): משנה – המוציא הוצאות על נכסי אשתו:

הוציא הרבה ואכל קימעא, קימעא ואכל הרבה – מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל (ולא מקבל את ההוצאות).

הוציא ולא אכל – ישבע כמה הוציא ויטול.

ב. גמ' (פ.): וכמה קימעא?

אמר רבי אסי – אפילו גרוגרת אחת, והוא שאכלה דרך כבוד (כדרך איש בביתו – רש"י).

לא אכלה דרך כבוד מאי?

אמר עולא פליגי בה תרי אמוראי במערבא: ח"א – בכאיסר (שאם אכל כאיסר הפסיד), וח"א – בכדינר (שהוא 24 איסרין).

להלכה:

• **✓** הרמב"ם פסק – כמ"ד כדינר (שהוא פחות מדינר).

ב"י – וטעמו, שפסק לקולא לבעל (שאם אם אכל כמות גדולה, דינר ששווה 24 איסרין, הפסיד), כיון שירד ברשות, ועוד שהנכסים בחזקתו קודם שגירשה.

• והרא"ש – פסק שאפילו אכל שווה פרוטה הפסיד (שהרי בחבלי זמורות, המשך, לא נתנו שיעור והוא לא דרך כבוד).

ג. שם: עבד רב יהודה עובדא בחבילי זמורות (שאף אכילת בהמות מיקרי אכילה לעניין זה).

חבלי זמורות

הרא"ש – כיון שלא ניתן שיעור לערכן, אפילו שווה פרוטה (פחות שבמזון).

✓ והב"י בדעת רמב"ם – רב יהודה לא

אה"ע – פ"ח

בשיעורא מיירי, אלא לומר שאף שלא אכל פירות מקרי אכילת פירות לעניין זה (ושיעורו כדלעיל כדינר).⁵⁹

ד.שם: הוציא ולא אכל – ישבע כמה הוציא ויטול.

גמ' (פ.): וא"ר אסי – והוא שיש שבח נגד ההוצאה, שאם היתה ההוצאה יתרה על השבח אין לא אלא שיעור השבח ובשבועה. [כלומר שנוטל ההוצאות עד גבול השבח ולא יותר].

ה.שם (פ.): ההיא איתתא דנפלו לה (כספים) ארבע מאה זוזי בי חוזאי. אזיל גברא אפיק שית מאה אייתי ארבע מאה (פי' הלך לאותו מקום והביא את ה 400 זוז, והוצאות הדרך היו 600 זוז), בהדי דקאתי איצטריך ליה חד זוזא ושקל מנייהו (מה 400 זוז שהביא), אתא לקמיה דר' אמי: אמר ליה הוה ליה הוציא ולא אכל (שמה שאכל מהקרן לא מקרי אכילה) – ישבע כמה הוציא ויטול, והוא שיש שבח כנגד הוצאה.⁶⁰

פרש"י: חוזאי – מקום רחוק והוציא 600 זוז בהולכת הדרך שלו.

כ"פ הרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "וגירשה"

ב"ש (י): אף כשהיא תובעת הגט כשהדין שכופין אותו לגרש הוי כאילו הוא גירש מרצונו.

ב. "או אכל דינר"

ב"ש (ב): בש"ס פליגי בזה ופסק כמ"ד כדינר ולא בפחות (כמו שפסק הרמב"ם) שלא להפסיד לבעל הוצאות שלו לכן לא פסק כהרא"ש דאמר כשאכל כשיעור פרוטה מפסיד הוצאות.

"חבלי זמורות"

ח"מ (יב): לדעת הרמב"ם – צריך שחבלי הזמורות יהיו שווה דינר, שדינו כאכילה שלא בדרך כבוד. כ"כ ב"ש. אבל לדעת הרא"ש – סגי בפרוטה, שרב יהודה חולק על שני האמוראים (דס"ל – כאיסר, כדינר) וס"ל דסגי אפילו בפרוטה.

ב. "ישבע בנקיטת חפיץ"

ח"מ (יג): כדין היורד לשדה חברו ברשות

ותירץ – שכל הארבע מאות זוז נחשבים כשבח, כיון שאם לא היה טורח להביאם לא היו כלל. ולכן נוטל את כל הכסף בעבור הוצאותיו. עוד תרצו הראשונים – שהשבח הוא במה שטרח והביא את המעות, ועל ידי כך חסך לאשה את השכר שהיתה צריכה לתת לאחר כדי להביא את הכסף. ואת זה נוטל בשבועה. ולכאורה לפי תירוצו זה – יטול את כל מה שהוציא ולא רק ארבע מאות זוז, שהרי השבח לאשה את כל הוצאות הדרך.

⁵⁹ כ' המרדכי: אחד שבנה בניין על קרקע מלוג (אף שהיא הוצאה הניכרת) ודר בה שנה – מקרי אכילת פירות (וא"צ לשלם לו ההוצאות). כ"פ שליטי גיבורים. כ"כ הב"ש (יא) וח"מ (יא) – ומ"מ צריך שיאכל פירות של הוצאה זו.

⁶⁰ הקשה הרשב"א: הרי אם ההוצאה יתרה על השבח אין לו אלא מה שהשביח, וכאן הרי לא השביח כלום, שהרי הארבע מאות זוז נשאר כפי שהיו, ואם כן מדוע מקבל את הוצאותיו?

אה"ע – פ"ה

כשאר אריס? תירץ הר"ן כיון דהפירות שלו הם הוי כשדה שאינו עשוי ליטע.

ה. "והוציא עליהם הוצאות"

ח"מ (יד): אף שההוצאות לא היו בשביל הפירות אלא להביא לכאן את המעות (שהם קרן), כיון שאח"כ קנה במעות קרקע ואכל פירות – מהני. כ"כ ב"ש.

ו. "אכל מכחיסתו – לא"

ח"מ (יז): אלא היא נשבעת ולא משלמת, והיינו כשהוא לא תפיס או תפיס בעדים דאין לו מיגו, אבל אם אית ליה מיגו גובה. כ"כ ב"ש.

ובעל השדה לא יודע, שנשבע היורד ונוטל (ח"מ צא/ג-הגה).

ב"ש (יד): והא דנשבע ונוטל משום שהוא יודע (כמה הוציא) והיא לא יודעת. ומכאן משמע שכל שאחד יודע והשני לא יודע ישבע ויוציא. והוא דהוציא ברשות. כ"כ הר"ן (וכמ"ש בח"ה סי' נ"א).

אף שדינו כמוציא שלא ברשות לעניין דאינו נוטל אלא הוצאות, מ"מ לדין זה דינו כמוציא ברשות (שנשבע ונוטל).

ד. "ההוצאה יתירה... כשיעור השבח"

ב"ש (טו): דדינו בזה כאלו הוציא שלא ברשות. והא דקי"ל היורד לשדה העשוי ליטע אפי' אם ירד שלא ברשות נוטל

סעיף זז: כנ"ל מסעיף ז', איך תהיה השומא

סעיף זז: נפלו לה נכסים במקום אחר, והלך אחריהם והוציא הוצאת מרובות והביאן, וגירשה, אפילו לקח מהם והוציא, אין זה כאוכל מהשבח שנדון בו מה שהוציא הוציא ומה שאכל אכל, שהרי מהקרן לקח, אלא ישבע כמה הוציא, ויטול עד כדי השבח, דהיינו ששמיין אלו המעות כמה שוין כאן יותר ממה שהיו שוין במקום שהיו תחלה.

ח"מ (יח): דין זה כפול מסעיף קודם, אלא ששם נקט לשון הרמב"ם וכאן נקט לשון הסור איך תהיה השומא.

סעיף ט: הוציא הוצאות על נכסי אשתו ומרדה בו

סעיף ט: בד"א, במגרש מדעתו. אבל אם היא מורדת, בין אכל בין לא אכל, ישבע כמה הוציא ויטול. ואם השבת יתר על ההוצאה נוטל ההוצאה, ואם הוצאה יתירה על השבח נוטל את השבח.

א"כ' הרי"ף: בד"א, במגרש מדעתו. אבל

❖ שורשי הלכה (המקורות)

אה"ע – צ"א

ב. "כתבה לבע"ח מטלטלים אג"ק"
 ח"מ (יא): אף שבחו"מ (ס/א) נתבאר שנהגו לא לטרוף מטלטלים שמכר (אפילו אג"ק) משום תקנת השוק! בבעל לא שייך תקנת השוק.

ב"ש (יז): אגב קרקע – אף על גב דהבעל דינו כלוקח מ"מ לעניין זה דינו כח"מ. וכ"כ בח"מ – דמלקוחות אין גובין מטלטלין אפילו אם כתב בשטר אג"ק משום תיקון העולם (כמ"ש בחו"מ בסימן ס' וסימן קי"ג) ובבעל לא שייך תיקון העולם, כ"כ ב"ש.

מנכסי מלוג גובה מטלטלים אף שלא כתבה אג"ק, שהרי בסבלונות לא עשתה לו שטר אגב ועכ"ז גובה.

ב"ש (יז): אגב קרקע – אף על גב דהבעל דינו כלוקח מ"מ לעניין זה דינו כח"מ. וכ"כ בח"מ – דמלקוחות אין גובין מטלטלין אפילו אם כתב בשטר אג"ק משום תיקון העולם (כמ"ש בחו"מ בסימן ס' וסימן קי"ג) ובבעל לא שייך תיקון העולם, כ"כ ב"ש.

מטלטלין לא שויא אותו כלוקח ממש. וסיים ח"מ – שבד"מ כ' דאפשר לומר דלאחר מיתת האשה שאין הבעל בא אלא משום ירושה אז נוטל הבע"ח מטלטלין אף בלא אגב דלפעמים משום פסידא דאחריני לא שויא רק כח"מ.

"אינו גובה מבעלה"

והב"ש (יח) – מהרמב"ן משמע שאף מנכסי מלוג אינו גובה מטלטלים. וכ"מ לשון הרמ"א, מ"מ אם תפס מטלטלים מהני (שהרי אם דינו כח"מ גובה).

ח"מ (יב): וה"מ מנכסי צאן ברזל אבל

אה"ע צ"ב: האיש שסילק עצמו מפירות נכסי אשתו

ומירושתה, ובו ח' סעיפים

הנושאים שבסימן זה:

- סעיף א: סלק עצמו מנכסיה לפני או בעודה ארוסה או נשואה.....313
 סעיף ב: התנה בעודה ארוסה על נכסים שיפלו אחר נישואין.....315
 סעיף ג: כשהתנה בעודה ארוסה הוסיף גם קניין.....316
 סעיף ד: סילק עצמו גם מהפירות.....317
 סעיף ה: הוסיף להסתלק גם מפירי פירות.....318
 סעיף ו: סלק עצמו מפירי פירות ולא הזכיר פירות.....319
 סעיף ז: התנה עמה שלא ירשנה.....320
 סעיף זז: התנה שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפירי פירותיה עד עולם
 בחייה ובמותה 321

סעיף א: סלק עצמו מנכסיה לפני או בעודה ארוסה או נשואה

סעיף א: הכותב או האומר לאשתו בעודה ארוסה: דין ודברים אין לי בנכסיך, אם מכרה או נתנה קיים. (ואין לו צמעות המקח כלל) [הגהות אלפסי]. וכל זמן שלא מכרה ולא נתנה, הבעל אוכל הפירות, ואם מתה יורשה.

ב. ואם כתב לה בן אחר הנשואין – צריך לקנות מידו ואז יהיה מכרה ומתנתה קיים.

ג. הגה: ולא מהני סלוקו אלא לאחר אירוסין, אבל קודם אירוסין לא מהני סלוקו [הר"ן והרשב"א].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. כתובות (פג.): משנה – הכותב – (או האומר – גמ') 'דין ודברים אין לי בנכסיך' ה"ז אוכל פירות בחייה ואם מתה יורשה. וא"כ למה כתב לה? שאם מכרה ונתנה קיים.

גמ': וכי כתב לה מאי הוי, והתניא: האומר לחבירו דין ודברים אין לי על שדה זו ואין לי עסק בה וידי מסולקת הימנה, לא אמר כלום (דאין כאן לשון מתנה שיזכה חברו)?

אמרי דבי רבי ינאי: בכותב לה ועודה ארוסה, כדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה. כדאמר רב כהנא נחלה הבאה

לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה.

אי הכי אפילו נשואה נמי? אמר אביי נשואה ידו כידה, רבא אמר ידו עדיפא מידה.

פרש"י: בעודה ארוסה – עד שלא זכה בנכסים יכול להתנות שלא יזכה בנכסים לכשישאנה. אי הכי – שהוא משום תקנה שלו שיכול למחול עליה, אפילו בנשואה נמי. ידו כידה – והרי הוא שותף וצריך לשון מתנה ואין מועיל לשון 'דין ודברים'...!

כ' הג' אלפסי: מכרה קיים – ואין לבעל כלום במעות שקיבלה מהמכירה, ואם לקחה בהם קרקע הבעל אוכל פירות.⁶⁹

יחלקו ממונו לצד שכנגד. קיים חשש שהצד שכנגד ינסה לחלוק עימו בנכסים אלו שלא נקנו בשנות הנישואין.

ולכן צריך לכתוב הסכם כזה, שיהא ע"פ ההלכה, וגם לפי החוק. שהחתן מסלק את עצמו בקנין סודר ומוחל כל זכות בנכסי הכלה, מפירותיהם ופירי פירותיהם עד עולם בחיך

⁶⁹ הסכום ממון לפני נישואין:

א. הקדמה:

הסכם ממון בטרם נישואין מקובל בדרך כלל בזוגות הנישאים בזיווג שני, כאשר כ"א מהצדדים מביא עימו מטען של ילדים ומטען של רכוש. הורים אינם חפצים שילדיהם יקופחו בעתיד כתוצאה ממעשה הנישואין שלהם, ושלא

אה"ע – צ"ב

המשנה 'אם מכרה ונתנה קיים' דיעבד. כ"מ מהתוס' והרא"ש.

ערך לחם: ואם נתנה האישה במתנת שכיב מרע, כיון שמתנת שכיב מרע קונה רק לאחר מיתה ירושת הבעל קודמת.

"אוכל הפירות"

ב"ש (ג): בגמ' (כתובות פג:) והא דלא אמרינן מכל דבר סילק את עצמו (אף מפירות וירושא)?

מתרץ אביי משום בעל השטר (האישה שקיבלה השטר מבעלה) ידו על התחתונה. ורב אשי מתרץ – בנכסייך – ולא בפירותיהן, בנכסייך – ולא לאחר מיתה. ומסיק הב"ש: ונפק"מ אם כתב בשטר שיהיה ידו על העליונה (פ' יד בעל השטר, היינו ידה של האישה על העליונה) או אם כתב בשאר לשון, ידה על העליונה. ואם אמר מנכסייך אפילו שטרות בכלל.

"ואין לו במעות המקח"

ב"ש (ב): ואם לקחה במעות קרקע אוכל הפירות שם.

ב. **"אחר נישואין צריך לקנות מידו"**

ב"ש (ד): טעמו – משום שאחר נישואין

קודם הקידושין או אחר הנישואין. והזכות של הבעל לרשת את אשתו, ולאכול את הפירות של נכסיה לא פוקע בהסכם זה. הסכם ממון קדם נישואין תקף אך ורק כשהבעל מסלק את זכויותיו בין הקידושין לנישואין – תחת החופה אחר נתינת הטבעת קידושין. יש לכתוב הסכם זה בהתייעצות עם רב המומחה בנושא.

ב. כ' רמב"ם: ואם כתב לה אחר הנישואין צריך לקנות מידו כדי שיסתלק.

וכ' ה"ה – ולמד כן מב"ב (מג.) האומר לחבירו 'דין ודברים אין לי על שדה זו' – אם קנו מידו מהני. ולא יהא כוח הבעל בנכסי אשתו גדול מכוח השותף בחלקו. [משמע שאף מפירות הסתלק].

והטור – התנאי מועיל שמכרה קיים, אבל לא לעניין פירות.

ג. וכ' הר"ן: ודווקא בעודה ארוסה שיש לו כבר קצת שייכות בנכסים, אבל קודם אירוסין שאין לו שייכות בנכסים כלל – לא הוי סילוקו כלום. כ"כ הרשב"א.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. **"מכרה או נתנה קיים"**

ח"מ (א): פירוש אף שמכרה אחר נישואין (התנאי מהני), דאילו קודם נישואין אף בלא תנאי מכרה קיים. ומיירי שהנכסים היו בשעת התנאי, אבל נכסים שנפלו לה אח"כ יש מחלוקת בס"ב (ר"י והרמב"ן) אם מהני הסילוק על דבר שלא בא לעולם.

ב"ש (א) – דווקא בדיעבד שכבר מכרה, אבל אם עדיין לא מכרה יכול לעכב (לשון

ובמותך מכל הנכסים.

וכן הכלה מסלקת את עצמה בקנין סודר ומוחלת, כל זכויות שיגיעו לה בנכסים הנ"ל בהיותה אשתו, ובכללם זכות לתבוע חלק בעזבון החתן לאחר מותו, הן בתורת ירושה והן בתורת מזונות. כמו כן הינה מוחלת על תוספת הכתובה, בין אם נתן לה כבר ובין אם יתן לה בעתיד וכו'.

ב. לפי הלכה אין תוקף להסכם ממון שנערך

אה"ע – צ"ב

והג' מעשה ניסים בשם בית יעקב – דווקא שהבעל אומר לשון סילוק לא מהני קודם אירוסין, אבל אם האישה התנתה תנאי גמור לפני האירוסין שלא רוצה להינשא רק ע"מ שלא ירשנה – התנאי קיים.

פת"ש (א) בשם ישועות יעקב: תימה על המנהג שלנו שכותב שטרי סילוק אחר שידוכין קודם נישואין, שהרי אצלנו אירוסין ונישואין יחד (א"כ קודם נישואין היו ג"כ קודם אירוסין), ואיך מהני סילוק קודם אירוסין?

ולפמ"ש הט"ז לא קשה: לאו דווקא ארוסה, ה"ה אחר שנתקשרו (שידוכין) להינשא וכותבים תנאים יש לו קצת שייכות בנכסים, שהרי חייבת להינשא לו, שהרי אף ארוסה לא זכה בנכסים אלא שיש לו קצת זכות כיון שחייבת להינשא לו.

ב"ש (ו): ונמצא ג' אופנים בסילוק –

(א). קודם אירוסין – לא מהני אפילו קניין, כ"כ ח"מ.

(ב). אחר נישואין – צריך סילוק בקניין. ואז הסילוק לא מהני לנכסים שיפלו לה אחר כך, שהרי הקניין לא חל על דבר שלא היה בידו (רא"ש והר"ן).

(ג). אחר אירוסין – מהני אף על הנכסים שיפלו לה אח"כ, כמ"ש המחבר (ב).

ידו כידה (או עדיף) ולא מהני אמירה לבד אלא בקניין. ולא שייך לומר 'מחילה א"צ קניין' דלא שייך כאן מחילה כיון שיש לו חלק בגוף הקרקע (שהמחילה שייך רק במה שחייבים והוא מוחל).

"ואז יהיה מכרה קיים"

ח"מ (ג): מה דין הפירות?

לפי ה"ה – קניין בנשואה מהני אף לסילוק מהפירות (שלא יהא כוח הבעל גדול משותף בחלקו, שבקניין הסתלק אף מהפירות).

אבל לפי הטור – לא מהני לפירות רק לעניין מכירה ומתנה, דשאני שותף שאין לחלק בין פירות לגוף.

ב"ש (ה) – ואפשר דלא פליגי –

הטור – מיירי שכתב 'דין ודברים אין לי בנכסיך' אז לא נסתלק מהפירות רק לעניין המכירה.

וה"ה מיירי – שלא אמר בנכסיך, דאז מהני אף לפירות.

ג. "קודם אירוסין לא מהני סילוק"

ח"מ (ד): משמע שאף בקניין לא מהני מאחר שלא בא לעולם. וכ' במרדכי – איש חפץ לקנות בית ומתנה עם אשתו שלא תעכב עליו מלמכור הבית, אף על פי שבשעת התנאי הוה דבר שלא בא לעולם שעדיין לא לקח הבית מהני.

סעיף ב: התנה בעודה ארוסה על נכסים שיפלו אחר נישואין

סעיף ב: א. אם התנה בעודה ארוסה על נכסים שיפלו לה משנשאת שלא יהא לו

דין ודברים בהם – מועיל. ויש מי שאומר שאינו מועיל.

ב. הגה: סלק עצמו מנכסים, ו"א שאין הנכסים הכתובים בכתובתה (נכסי צאן ברזל) בכלל

[מרדכי בשם ריצב"א]. ואפי' נכסים שנפלו לה אחר כך אינו בכלל [מהרי"ק], אללא אם כן פירש בהדיא.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

א. התנה בעודה ארוסה

ר"י – הסילוק מהני למה שנפלו לה בעודה ארוסה, אבל אם נפלו לאחר נישואין לא מהני התנאי והרמב"ן – הסילוק מהני אף למה שיפול אחר נישואין. כ"כ הרא"ש והר"ן. כ"כ ב"ש בדעת התוס'. כ"ד המרדכי – ומביא ראיה שהרי אף פירות עדיין לא באו לידו, ועכ"ז מהני סילוק. כ"ד האגודה, הגמ"י. כ"פ הרמ"א בחו"מ (ר"ט/ח), וכן עיקר.

ב. סילק עצמו מנכסים

מרדכי בשם ריצב"א – אין הנכסים הכתובים בכתובה (נכסי צאן ברזל) בכלל. ומהרי"ק כ' – שאף מה שנפלו לה ירושה אחר כך אינו בכלל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

ב. "נכסים הכתובים בכתובה"

ח"מ (ו): דמסתמא סילק עצמו מנכסי מלוג, אבל נכסי צאן ברזל שהכניסה לו על אחריותו אין זה בכלל. כ"כ ב"ש.

"שאינ הנכסים הכתובים בכתובה"

אבני מילואים (ז): כ"כ המרדכי בשם הריצב"א. אמנם דעת הרב האי גאון הובא בהג"א – שאף בנכסי צאן ברזל מהני סילוק [כנ"ל בדעת המחבר שלא חילק].

ומהתוס' משמע שדווקא בתקנת חכמים נכסי מלוג מהני סילוק, אבל בנכסי צאן ברזל שאינם תקנת חכמים אלא מדינא לא מהני סילוק, שהרי נכסי צאן ברזל קיבל עליו אחריות והם שלו, שאם פחתו פחתו לו, ואם הותירו הותירו לו. ואפילו פירש בהדיא הסילוק לא מהני. לאפוקי הרמ"א דס"ל שמהני אם פירש הסילוק.

"ואפי' נכסים שנפלו לה אח"כ"

ח"מ (ז): כבר כתבתי בשם הרא"ש דאם כתב לה אחר נישואין דכיון דידו כידה אין הסילוק מועיל לדבר שאינו ברשותו.

סעיף ג: כשהתנה בעודה ארוסה הוסיף גם קניין

סעיף ג: כשאמר לה בעודה ארוסה: דין ודברים אין לי בנכסיך, אם קנו מידו הרי סילק עצמו מגוף הקרקע ואין לו בנכסיה פירות לעולם. ויש מי שחולק בזה.

כלום).

✓ר"נ אמר – גם מגופה של קרקע קנו מידו. ומסקינן כר"נ – שמגופה של קרקע קנו מידו ואפילו הבעל עורר.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (פג.): איבעיא להו – אם גם קנו מידו מהו? א"ר יוסף – מדין ודברים קנו מידו (ואינו

שיטות הראשונים

הראב"ד – על הרמב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"סילק עצמו מגוף הקרקע"

ב"ש (יא): ממה סילק עצמו?

משמע אפילו מפירי פירות סילק עצמו. והוסיף הרא"ש אף מירושה סילק עצמו (כיון דא"צ קנין ועשה קנין אמרי' דסילק מגוף הקרקע).

מיהו מהרמב"ם, הר"ן והטור משמע – שרק מפירות סילק עצמו.

"ואין לו בנכסיה פירות לעולם"

ט"ז: טעמו של הרמב"ם –

בארוסה שאין צריך לקניין, כשסילוק מנכסיה היא יכולה למכור הקרקע, וכשעשה קניין מועיל לדבר נוסף שאף נסתלק מפירותיה.

אבל בנשואה שבסילוק לבד לא מהני למכור בנכסיה, כשהוסיף קניין מהני שיכולה למכור אבל לא לעניין פירות.

• **הרי"ף** – סילק עצמו אף מהפירות. שהשאלה היא על המשנה שכתב 'דין ודברים אין בנכסין' בעודה ארוסה, האם כשקנו קניין בא להוסיף שלא רק שסילק עצמו מהמכירה אלא אף בפירות אין לו, ואסקינן שגוף הקרקע סילק עצמו ואף פירות אין לו. כ"כ הרמב"ם וה"ה בשם רב האי.

• **ורש"י** פירש בעניין אחר. שהשאלה על הברייתא שאומר לשותפו 'דין ודברים...' על שדה דין'. אבל באשתו לא מהני קניין להוסיף כלום.

• והתוס' פירשו – דמיירי על הנשואה דלא מהני סילוק, אם קנו מידו מהני סילוק.

• **והראב"ד והרא"ש** – חלקו על הרי"ף והרמב"ם (שנסתלק מהפירות), כיון שאין במשמעות לשון זה סילוק אלא לעניין מכירה אין הקניין נותן יתרון בלשון מה שאינו במשמעותו. כ"פ הב"ש. כן השיג

סעיף ד: סילק עצמו גם מהפירות

סעיף ד: הוסיף להתנות גם על הפירות, שאמר לה: דין ודברים אין לי בנכסיך

ובפירותיהן – אינו אוכל פירות בחייה, ^באבל מוכרים הפירות ולוקחים בהם קרקע ואוכל פירותיו. ^גהגה: ואם מתה, יורסה [טור].

^דוי"א לאין כופין אותה למכור הפירות, אלא שאם שיירה פירות ימכרם ויקנה בהם קרקע והוא אוכל פירות [טור בשם הרא"ש].

א. כתובות (פג.): 'דין ודברים אין לי

בנכסיך ובפירותיהן' – אינו אוכל פירות

❖ שורשי הלכה (המקורות)

אה"ע – צ"ב

אבל אם אמר 'דין ודברים אין לי בפירות נכסיך' אז אם מכרה בטל (שלא סלק עצמו רק מהפירות ולא מהנכסים, ופירות הוי דבר שלא בא לעולם, אלא אם כן סלק עצמו מנכסיך ובפירות, דאז מהני דהוי כאלו מקני הקרקע לפירות). כ"כ תוס'.

ב. "מוכרים פירות ולוקחים קרקע"

ח"מ (ט): והרשות בידה למכור אף קרקע השנייה ופירותיה, דלא עדיפא פירות מגוף הקרקע שמכרה שקיים. והב"ש (יג) – ואין נראה, שלא סילק עצמו רק מקרקע ראשונה ולא משנייה, וכ"ש לא פירות קרקע שניה, כן הוא בסילוק פירי פירות אלא אם כן שסילק עד עולם.

ד. "אין כופין אותה למכור הפירות"

ח"מ (י): שהרשות בידה לאכול הפירות או ליתנם מתנה, ורק אם רוצה להחזיק אז כופין אותה למכור כדי שיהנה הוא מפירותיהן. והטור כ' – שדווקא אם מעצמה שיירה הפירות ימכרם ויקח בהם קרקע ויאכל פירותיו, אבל אין בי"ד אומרים לה לשייר אותה כדי שיאכל פירי הפירות.

והט"ז (ג) – משמע אף על פי שהיא לא מכרה הפירות ימכור הבעל אותם ויקח בהם קרקע. ודבר זה וודאי אינו, דתוכל לומר אני רוצה עדיין לאוכלם ולא לקנות בהם קרקע, שהדבר תלוי באם היא קנתה מעצמה קרקע. וצ"ע על הטור (הח"מ).

בחייה ב' ואם מתה יורשה.

רבי יהודה אומר – לעולם אוכל פרי פירות. כ"פ הרמב"ם, הרא"ש, הר"ן, כ"מ מהרי"ף.

ר"י אומר: אוכל פרי פירות

ב. רמב"ם – וימכרו הפירות ויקנה קרקע ויאכל הבעל פרי פירות.

ב"י: ונראה שסמך על התוספתא (ט/ג): ר"י אומר – לעולם הוא אוכל פרי פירות. כיצד מוכר פירות וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות. משמע שצריך להשאיר פירות כדי שיוכל לקנות קרקע. וכ"ה בירושלמי.

ד. והרא"ש כ' – דווקא אם מעצמה שיירה פירות ימכרו ויקנה בהם קרקע ויאכל פירות, אבל אין בי"ד כופין אותה להשאיר פירות לקנות קרקע.

והראיה (שם): הגמרא שואלת – כיון שאכלו את הפירות איך הבעל אוכל פרי פירות? הגמ' מתרצת – בדשיירא (כשהשאירה האישה פירות מרצונה, ממנו קונים קרקע והבעל אוכל פירות). משמע שהדבר תלוי ברצון האישה אם השאירה פירות, אבל לא כופים אותה להשאיר (והירושלמי חולק על הבלבי).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "אינו אוכל פירות בחייה"

ב"ש (יב): ואף אם מכרה, מכרה קיים (שסלק עמו מהנכסים והפירות).

סעיף ה: הוסיף להסתלק גם מפירי פירות

סעיף ה: הוסיף להתנות עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהם,

לוקחין הפירות וקונים בהם קרקע, ולוקחים פירות קרקע זו וקונים בהם קרקע שנייה, והוא אוכל פירות אלו שהן פירי פירות (פי' פרי פירות של הפירות). וכן הדבר תמיד, עד שיתנה עמה שלא יהיה לו פירות ולא פירות פירותיהן עד לעולם, ואז לא יהיה לו שום צד פירות בחייה.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (פ.ג.): משנה – כתב לה דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן – הרי זה אינו אוכל פירות בחייה. ר' יהודה אומר לעולם אוכל פירי פירות עד שיכתוב לה: 'דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן עד עולם'.

תוספתא (ט/ג): ר"י אומר – לעולם הוא אוכל פרי פירות, וילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות.

גמ' (פ.ג.): איבעיא להו – 'פירי פירות' דווקא או 'עד עולם' דווקא או תרוויהו דווקא?

הרא"ש: ולא איפשטא ואזלינן לחומרא וצריך לומר שניהם, שאם לא כן יד האישה (בעל השטר) על התחתונה.

✓ **כ"פ הרמב"ם** – התנה עמה שלא יאכל פירות נכסיה ולא פירי פירותיהן לוקחין הפירות וקונין בהם קרקע ולוקחין פירות קרקע זו וקונין בהם קרקע שנייה והוא אוכל פירות אלו, שהן פירי פירי פירות, וכן הדבר תמיד עד שיתנה עמה שלא יהיו

לו לא פירות ולא פירי פירותיהן עד לעולם (שצריך להזכיר שניהם) ואחר כך לא יהיו לו פירות בחייה אבל אם מתה יירש הכל.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "לוקחים פירות וקונים קרקע"

ח"מ (יא): זו דעת הרמב"ם, אבל לפי הרא"ש גם כאן אין כופין אותה לשייר אלא אם כן שיירה מעצמה.

"פירי פירות עד עולם"

ב"ש (יד): אבל אם אמר 'פירות עד עולם' אמרינן פירות לא יאכל לעולם (אבל פירי פירות אינו עד עולם), אבל כשהתנה 'פירי פירות עד עולם' כיון דנחית למנינה אמרינן עד עולם חוזר על הכל (גם על פירי פירות).

"עד עולם"

ח"מ (יב): צריך לכתוב שניהם 'פירי פירות', וגם 'עד עולם', שאם לא כן יד האישה על התחתונה.

סעיף ו: סלק עצמו מפירי פירות ולא הזכיר פירות

סעיף ו: כתב לה: דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירי פירותיהן, ולא הזכיר הפירות: י"א (ר"ח) – שאוכל הפירות ולא פירי פירות. וי"א (רב האי) – שגם הפירות אינו אוכל.

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (פג:): איבעיא להו – כתב לה 'דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירי פירות' (ולא הזכיר פירות) מהו שיאכל פירות? מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה, או דלמא מכל מילי סליק נפשיה? פשיטא דמכל מילי סליק נפשיה, דאי אמרת מפירי פירות סליק נפשיה מפירי לא סליק נפשיה כיון דאכלינהו לפירות פירי פירות מהיכא? וליטעמיך הא דתנן רבי יהודה אומר לעולם הוא אוכל פירי פירות כו' כיון דאכלינהו לפירי פירי פירות מהיכא אלא בדשירא הכא נמי בדשיר.

להלכה: דין הפירות

- הר"ח – השאלה לא נפשטה, ולכן רק מפירי פירות סלק עצמו ולא מהפירות. כ"כ ה"ה בשם יש מהגאונים, והטור.
- אבל רב האי גאון – השאלה נפשטה, שמכל צד סליק עצמו, ולכן אף פירות לא אוכל. כ"כ ה"ה בשם י"א ורשב"ם.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

"שאוכל הפירות ולא פירי פירות"

ב"ש (יג): כלומר אם שיירה הפירות וקנתה בהם קרקע אינו אוכל פירותיו (שהם פירי פירות) אבל פירי דפירי פירות אוכל לכ"ע, אלא אם כן כ' ג"כ עד עולם.

סעיף ז: התנה עמה שלא ירשנה

סעיף ז: א. התנה עמה שלא ירשנה – הרי זה לא יירשנה, אבל אוכל פירות בחייה. וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו הנכסים לבית אביה – הכל קיים.

ב. בד"א, שהתנה עמה קודם שתנשא, בעודה ארוסה, או בכותב לה בכתובה בשעת כניסה (לפני שכנסה), אבל אם התנה עמה אחר שנשאה – תנאו בטל, וירשנה. הגה: ועין לעיל סימן ס"ט (סעיף ז – דתנאי בעודה ארוסה מהני).

ג. והא דלא מהני תנאי לאחר שנשאת, דווקא שאמר שלא יירשנה, מ"מ אם מחייב עצמו להחזיר ליורסיה מה שיוצא ממנה לריב לקיים [הר"ן בשם הרמב"ן וריב"ש].

❖ שורשי הלכה (המקורות)

כתובות (פג:): משנה – כתב לה 'דין ודברים אין לי בנכסיך ובפירותיהן ובפירי פירותיהן בחייך ובמותך'... אם מתה אינו יורשה.

רשב"ג אומר – אם מתה יירשנה מפני שמתנה על מה שכתוב בתורה וכל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל.

להלכה:

- **הרי"ף** – אין הלכה כרשב"ג, דקי"ל

אה"ע – צ"ב

אבל לאחר שנישאת לא, אלא אם כן מחייב עצמו להחזיר ליורשים מה שירש ממנה בכה"ג וודאי מהני.

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "ה"ז לא ירשנה"

ח"מ (יד): מ"מ מכירה לא מהני כל זמן שלא אמר 'דין ודברים אין לי בנכסיך'. כ"כ ב"ש (יז).

ב"ש (טז): ואם תפס הבעל יכול לומר קים לי כהני פוסקים (ר"ח הר"י וה"ג והמאור שפסקו כרשב"ג) דס"ל דהתנאי בטל וירשנה.

ב. "אחר שנישאת"

ח"מ (טו): ובירושה אף שקנו מידו לא מהני. שבלא קניין אפילו פירות ומכירה לא מהני סילוק.

וטעמו כתב הראב"ד – שהרי ירושה לאחר מיתה היא ואינה הקנאה והוי קניין דברים, והנישואין כבר חלו על הכל. אבל סילוק לפני נישואין מהני כיון דהוי נישואין על תנאי זה.

דבר שבממון תנאו קיים כרבי יהודה, ולכן לא ירשנה. כ"ד הרא"ש, הרמב"ן, הרשב"א והר"ן.

כ"פ הרמב"ם – התנה עמה שלא יירשנה הרי זה לא יירשנה, אבל אוכל פירות בחייה. וכן אם התנה עמה שאם מתה בלא בנים יחזרו נכסין לבית אביה הכל קיים (וכ"ה בירושלמי וברי"ף).

• והר"ח – הלכה כרשב"ג שירשנה, ולא מטעמו אלא משום דהוי מתנה על דבר שלא בא לעולם. כ"כ בה"ג, ר"י והמאור.

ג. שם: אמרי דבי רבי ינאי – מיירי בכותב לה ועודה ארוסה, כדרב כהנא דאמר רב כהנא נחלה הבאה לאדם ממקום אחר אדם מתנה עליה שלא יירשנה.

כ"פ הרמב"ם והר"ן – אבל אם התנה עמה אחר שנשאה – תנאו בטל, וירשנה. אע"פ שירושת הבעל דרבנן עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה.

כ"ה הרמב"ן והרשב"א – בכותב לה ועודה ארוסה אי נמי בכותב לה בכתובתה בשעת כניסה, אבל אחר נישואין לא אמר כלום.

ג. כ' הר"ן: התנאי מהני בעודה ארוסה

סעיף זז: התנה שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפירי

פירותיה עד עולם בחייה ובמותה

סעיף זז: א. התנה עמה אחר נישואין (ה"ה – ומיירי בשקנו מידו) שלא יהיו לו דין ודברים בנכסיה ולא בפירי פירותיה עד עולם בחייה ובמותה – ה"ז אינו אוכל פירות כלל, אבל אם מתה יירשנה [רמב"ם].

ב. הגה: סלק עלמו מנכסי אשתו וגירסה, וחזר ונשא סתם, על תנאי הראשון הוא מחזירה [רשב"א].

אה"ע – צ"ב

ט"ז (ח): אף דקנו ממנו. וטעם הרמב"ם דאף דירושת הבעל דרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם כשל תורה והו"ל כמתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל. אבל הטור ס"ל כהראב"ד והרשב"א שמביא ב"י דירושת הבעל דאורייתא, ולכן תנאו בטל. ואף דבמילי דממון תנאו קיים, כאן כיון שהוא אחר נישואין כבר זכה בירושה כשתמות והו"ל כבן בנכסי אביו דלא מהני סילוק (כמ"ש הר"ן).

❖ ענפי הלכה (האחרונים)

א. "בחייה ובמותה"

ב"ש (כ): אם כתב לה קודם הנישואין הוי סילוק מן הירושה, אבל אחר הנישואין לא מהני תנאי שלא ירשנה.

כ"כ ח"מ (יז): ואם מכרה או נתנה קיים אבל אם מתה ירשנה (ומשום דכתב לה אחר הנישואין).

"אבל אם מתה יירשנה"